

Barnkonventionen som lag i praktiken

En granskning av domar från 2020

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	4
1. INLEDNING.....	5
1.1 Metod.....	5
2. EXEMPEL PÅ MÅL DÄR BARNKONVENTIONEN HAR TILLÄMPATS OCH GETTS FÖRETRÄDE.....	6
2.1 Dom från Migrationsöverdomstolen.....	6
2.2 Mål om folkbokföring	9
2.3 Mål om fortsatt placering enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)	11
2.4 Mål om ekonomiskt bistånd	12
2.5 Mål om ekonomiskt bistånd	12
2.6 Mål om ekonomiskt bistånd	13
2.7 Mål om utvisning.....	13
2.8 Mål om utmätning av bostad.....	14
2.9 Slutsats.....	15
3. MÅL FRÅN FÖRVALTNINGSDOMSTOLAR.....	16
3.1 Måltyper i förvaltningsdomstol.....	16
3.1.1. Laglighetsprövning i mål enligt skollagen och kommunallagen.....	16
3.1.2 Ekonomiskt bistånd, folkbokföring, insatser enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och tvångsvård enligt LVU	16
3.1.3 Övriga mål.....	17
3.2 Återkommande formulering i förvaltningsdomstol	17
3.2.1 Mål om laglighetsprövning	17
3.2.2 Övriga mål.....	18
3.3 Mål i förvaltningsrätten med resonemang kring barnkonventionen.....	19
3.3.1 Mål om folkbokföring	19
3.3.2 Mål om laglighetsprövning av beslut om skolplacering	20
3.3.3 Mål om avslag på ansökan om handledarskap körkort.....	20
3.3.4 Mål om laglighetsprövning av beslut enligt skollagen	20
3.3.5 Mål om laglighetsprövning av beslut att neka förskoleplats till barn som har föräldrar som är arbetslösa.....	22

3.3.6 Mål om laglighetsprövning av beslut om skolplacering	22
3.3.7 Mål om beslut om avstängning enligt skollagen (bifall till klaganden då eleven inte har hörts)	23
3.4 Slutsats.....	24
3.5 Barnets bästa och barnkonsekvensanalys	25
3.5.1 Barnets bästa och direkt tillämplighet	25
3.5.2 Barnets bästa enligt socialtjänstlagen	25
3.5.3 Resonemang kring barnkonventionen.....	26
3.5.4 Även om barnkonsekvensanalys saknas kan beslutet inte upphävas.....	26
3.5.5. Utförd barnkonsekvensanalys men det överklagade beslutet strider inte mot barnkonventionen	27
3.5.6 Mål om ekonomiskt bistånd och bedömning av barnets bästa	27
3.5.7 Barnets bästa och LSS.....	28
3.5.8 Resonemang kring barnets bästa.....	28
3.5.9 Intresseavvägning utifrån barnets bästa.....	29
3.5.10 Mål om telefontillstånd i häktet.....	29
3.5.11 Intresseavvägning av barnets bästa i mål om besökstillstånd.....	30
3.5.12 Intresseavvägning i mål om indraget körkort.....	30
3.5.13 Intresseavvägning av korrekt folkbokföring och barnets bästa.....	31
3.5.14 Det överklagade beslutet inte oförenligt med barnets bästa.....	32
3.5.15 Barnets bästa vid nekande till adoption.....	33
3.5.16 Barnets bästa och återkallande av körkort.....	33
3.5.17 Beaktat barnkonventionen i handläggningen.....	34
3.5.18 Ingen motivering till bedömningen att beslutet är förenligt med barnkonventionen.....	35
3.5.19 Slutsats	36
3.6 LVU-mål där bedömningen av barnets bästa och barns rätt att komma till tals förekommer.....	36
3.6.1 Umgängesbegränsning vid omhändertagande	37
3.6.2 Barnets bästa	37
3.6.3 Umgänge och barnets bästa	38
3.6.4 Umgängesbegränsning och barnets bästa	38

3.6.5 Mål om umgängesbegränsning med en förälder.....	39
3.6.6 Mål om umgängesbegränsning där domstolen gör olika bedömningar avseende två syskon med hänvisning till barnets bästa.....	39
3.6.7 Beredande av vård och barnets bästa	40
3.6.8 Placering och barnets bästa i familjehem.....	41
3.6.9 Barnets bästa och avvägningar.....	43
3.6.10 Umgängesbegränsning enligt LVU och barnets inställning	44
3.6.11 Placering och barnets bästa	44
3.6.12 Fortsatt placering enligt LVU	45
3.6.13 Barns rätt att komma till tals	46
3.6.14 Umgängesbegränsning	46
3.6.15 Slutsatser	47
4. ALLMÄN DOMSTOL OCH SPECIALDOMSTOLAR	48
4.1 Adoptionsmål	48
4.2 Migrations- och utvisningsmål.....	49
4.3 Vårdsnads mål.....	53
4.4 Förlängning av hyresavtal och vräkning	54
4.5 Brottmål.....	60
4.6. Mark-och miljödomstolen	61
4.7 Slutsatser	62
5. SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE KOMMENTARER	64
5.1 Mål där barnets bästa vägt tyngst i en intresseavvägning och barnkonventionen fått företräde	65
5.2 Mål från förvaltningsdomstol.....	66
5.3 Mål från allmän och specialdomstol	70
5.4 Det fortsatta arbetet framåt.....	74

FÖRORD

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Regeringen uttalade i samband med det *att det är den viktigaste reformen för barn i Sverige på 30 år och att det innebär ett förtydligande att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Barnets rättigheter ska beaktas vid alla avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn.*¹

Domstolar har en viktig och betydelsefull roll för rättsutvecklingen av barnkonventionen i Sverige. Ett antal domar från 2020 har därför granskats i denna kartläggning vilket har lett till intressanta observationer. Av praxis från 2020 går det att dra slutsatsen att det är vanligt att vårdnadshavare åberopar barnkonventionen, och att de flesta vuxna personer verkar ha god kunskap att barnkonventionen är lag och att barnets bästa har tillgodosetts och vägt tyngst i en intresseavvägning med andra intressen. Den vanligaste åberopade artikeln är artikel 3 och att det är överklagade beslutet står i strid med barnets bästa. Men även andra artiklar, såsom artikel 2, 6, 14, 23, 28, 29 och 31² har åberopats.

Mohima Mumin
Barnrättsjurist, UNICEF Sverige

¹ Pressmeddelande 1 januari 2020, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/01/idag-blir-barnkonventionen-svensk-lag/>

² Artikel 2-skydd mot diskriminering, artikel 6- rätt till liv och utveckling, artikel 14-rätt till tanke-samvets- och religionsfrihet, artikel 23- rättigheter för barn med funktionsnedsättning, artikel 28- rätt till utbildning, artikel 29- utbildningens syfte och artikel 31-rätt till vila, kultur, fritid, mm.

1. INLEDNING

Under 2020 har domstolar (allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar och specialdomstolar) avgjort 462 mål där barnkonventionen på något sätt omnämns antingen i domen eller i det överklagade beslutet där det medföljer som bilaga. I majoriteten av fallen har barnkonventionen åberopats av klaganden, det vill säga den som har överklagat ett beslut fattat av en myndighet eller en kommun till domstolen. I övriga fall har domstolen bemött åberopandet av barnkonventionen eller på eget initiativ nämnt barnkonventionen. Bland de granskade målen finns det också ett antal mål där klagande åberopat barnkonventionen men där domstolen inte bemött barnkonventionen eller själv tagit initiativ till att hänvisa till barnkonventionen i sitt avgörande.

Majoriteten av besluten som överklagades är beslut till förvaltningsrätten. Det finns ett antal mål från allmän domstol och ett fåtal från specialdomstolarna som är Migrationsdomstolen, Migrationsöverdomstolen och Mark-och miljödomstolen.

Dispositionen av kartläggningen ser ut på följande sätt: kartläggningen består av fem avsnitt, varav de första fyra avsnitten består av utdrag från domar, där varje avsnitt avslutas med en analys och det femte avsnittet består av sammanfattning, analys och avslutande kommentarer.

1.1 Metod

Urvalet av domar har skett genom sökning i en rättsdatabas med sökordet "barnkonventionen" filtrerat på rättspraxis och 2020, vilket har resulterat i 462 mål/träffar. En genomgång har gjorts av samtliga mål och det finns ett bortfall på cirka 10 mål där dokumentet inte har gått att öppna och läsa vid tillfället och dessa har då inte granskats. Kartläggningen omfattar några utdrag ur domar där klagande enbart åberopat barnkonventionen eller där barnkonventionen nämns i det överklagade beslutet som medföljande bilaga till domen, med undantag för två enstaka mål där domstolens resonemang är av intresse.

2. EXEMPEL PÅ MÅL DÄR BARNKONVENTIONEN HAR TILLÄMPATS OCH GETTS FÖRETRÄDE

Det här avsnittet innehåller exempel på mål där barnkonventionen har getts företräde, där barnkonventionen har påverkat utgången och det har blivit ett positivt utfall utifrån barnets bästa och klagandens perspektiv. Syftet med dessa mål är att illustrera barnkonsekvensanalyser, intresseavvägningar mellan barnets bästa och andra intressen och att barnkonventionen har haft en påverkan sedan den blev lag.

2.1 Dom från Migrationsöverdomstolen

Under 2020 kom en dom från Migrationsöverdomstolen där barnets bästa vid en intresseavvägning vägde tyngre än intresset av utvisning.³ Domen är intressant på många sätt inte minst för att den innehåller ett utförligt resonemang kring barnets bästa utifrån omständigheterna i det enskilda barnets situation. Domen är ett bra exempel på en välgjord och utförlig bedömning av barnets bästa. Det ska noteras att en utförlig bedömning av barnets bästa inte innebär att barnets bästa alltid kommer ha företräde, det betyder bara att domstolen har tagit hänsyn till det enskilda barnet, gjort en genomgång av barnets intressen och omständigheter i det enskilda fallet och att en intresseavvägning har gjorts som det också redogörs för.

Bakgrund

Målet ifråga handlar om en familj från Libanon som kom till Sverige och sökte asyl i Sverige 2004. 2006 föddes en dotter och i samband med det sökte föräldrarna asyl även för hennes del. Familjen genomgick två asylprocesser i Sverige, där Migrationsverket i båda processerna beslutat att utvisa familjen. Efter att det senaste beslutet om utvisning preskriberats ansökte familjen om asyl på nytt 2016. Migrationsverket gjorde bedömningen att de skyddsskäl som familjen åberopat inte gjorts sannolika och att det inte förelåg *synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter* i familjens ärende. En utvisning av familjen bedömdes inte heller strida mot ett svenskt konventionsåtagande. Migrationsverket beslutade i december 2018 att utvisa hela familjen till Libanon. Familjen överklagade beslutet till migrationsdomstolen som avslog familjens överklaganden varpå familjen överklagade till Migrationsöverdomstolen som är sista insats i migrationsmål.

Migrationsöverdomstolen konstaterade inledningsvis att de skäl som familjen framfört kring deras individuella situation och den befintliga situation i Libanon inte föranleder att familjen är att betrakta som flyktingar eller alternativt skyddsbehövande. Domstolen avslår den delen av överklagandet. Den fråga som

³ Migrationsöverdomstolen i Stockholm, mål nr. UM 2944-20

återstår att pröva är om familjen uppfyller förutsättningarna för att beviljas uppehållstillstånd med stöd av 5 kap. 6 § utlänningslagen (2005:716) jämfört med 11 § lag (2016:762) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige⁴.

Rättslig reglering

Migrationsöverdomstolen fortsätter därefter att redogöra för den rättsliga regleringen och börjar bland annat med principen om barnets bästa i svensk rätt.

Därefter redogör rätten för synnerligen respektive särskilt ömmande omständigheter och den tillfälliga lagen. Eftersom uppehållstillstånd kan beviljas om det strider mot svenskt konventionsåtagande går rätten igenom barnkonventionen och artikel 8 i europakonventionen och anför bland annat följande avseende barnkonventionen:

Artiklarna 1–42 i Barnkonventionen gäller sedan den 1 januari 2020 som svensk lag (1 § lag [2018:1197] om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter). Enligt artikel 3 i Barnkonventionen ska vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. I förarbetena till lagen anfördes bland annat följande. Barnets bästa kan inte definieras en gång för alla utan måste kopplas till det individuella barnet och barnets situation.

Principen om barnets bästa måste ses som ett tillvägagångssätt i varje beslutsprocess där barn är berörda. Vidare bör varje beslut som rör ett eller flera barn innehålla en motivering där det bland annat bör framgå vilka aspekter som beslutsfattaren ansett vara relevanta i bedömningen av barnets bästa. Om beslutet inte stämmer överens med barnets åsikter bör orsaken till detta tydligt anges. I de undantagsfall där den valda lösningen inte överensstämmer med barnets bästa bör skälen till att något annat vägt tyngre klargöras för att visa att barnets bästa noga har analyserats och övervägts. (Prop. 2017/18:186s. 96.)

Barnrättskommittén har lyft fram ett antal faktorer att ta hänsyn till vid bedömningen av barnets bästa. Dessa faktorer är barnets åsikter, barnets identitet, bevarandet av familjemiljön och upprätthållandet av relationer, omsorg om barnet och barnets skydd och säkerhet, utsatta situationer, barnets rätt till hälsa samt barnets rätt till utbildning. Barnets ålder och mognad bör vara vägledande för hur olika hänsyn vägs mot varandra. Hänsyn ska även tas till att barnets förmågor kommer att utvecklas, varför hänsyn ska tas till både kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser för barnet. Att barnets bästa i första hand ska beaktas betyder att barnets intressen har hög

⁴ Härefter används förkortningen den tillfälliga lagen

prioritet och inte bara är ett bland flera överväganden. Större vikt måste fästas vid vad som bäst gagnar barnet. (Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr. 14 [2013], p. 39, p. 52–79 och p.83–84.)

Migrationsöverdomstolen gör sedan en genomgång av praxis från domstolen och värt att notera är att det finns en dom från 2018 där domstolen ansåg i ett mål som handlade om familjeåterförening att det skulle strida mot såväl europakonventionen som barnkonventionen att neka föräldrar och syskon till en 8-årig pojke uppehållstillstånd. Migrationsöverdomstolen fäste särskild vikt vid att principen om barnets bästa ska ges företräde vid prövningen av om en inskränkning av rätten till familjeliv enligt artikel 8 i europakonventionen är proportionerlig.

Migrationsöverdomstolens bedömning

Domstolen inleder med att redogöra för barnets bästa i utlänningslagen och hänvisar till praxis från 2015 där det inte förelåg *särskilt ömmande omständigheter* för ett barn som vid tillfället var 12 år och hade vistats i Sverige i sex år. Frågan som domstolen skulle ta ställning till i aktuellt mål är om det finns sådana starka skäl att det föreligger *särskilt ömmande omständigheter* och börjar med att redogöra för vad som är det aktuella barnets bästa. Migrationsöverdomstolen konstaterar inledningsvis att barnet i det aktuella fallet till skillnad från det andra fallet, har vistats i Sverige i 14 år, hon är född i Sverige och har aldrig vistats i det land som föräldrarna kommer ifrån. Hon talar flytande svenska, har vänner här och går i svensk skola. I bedömningen av de faktorer som har betydelse för anknytningen till Sverige förutom vistelsetiden, har det bland annat betydelse vilken ålder barnet har, om barnet går i skola, barnets sociala relationer utanför familjen och barnets kunskap i svenska språket. Vid bedömning av ett barns vistelsetid och anknytning till landet bör ledning även kunna hämtas från Europadomstolens praxis.

Migrationsöverdomstolen konstaterar att barnet helt saknar nätverk i Libanon. Även om hon kommer resa till Libanon tillsammans med sin familj och bör ha förutsättningar att anpassa sig till de nya förhållandena kan föräldrarnas anledning till att de en gång lämnade landet påverka barnets uppfattning om det land de skulle återvända till:

Den utdragna asylprocessen och risken för utvisning till Libanon har vidare påverkat hennes mående negativt. X själv har gett uttryck en önskan att leva i Sverige och upplever en utvisning till Libanon som negativ. Till skillnad från yngre barn, vars anknytning främst är till föräldrarna och den närmsta familjen, befinner sig X i en identitetsskapande ålder med sociala relationer utanför den egna familjen. De kontakter X etablerat i Sverige kommer vid en utvisning i

allt väsentligt att upphöra till skillnad från hennes familjeliv som kan fortgå i Libanon. Genom den långa vistelsetiden måste X anses ha fått en sådan stark anknytning till Sverige att det finns stora fördelar för henne att stanna i Sverige jämfört med att resa till Libanon. Migrationsöverdomstolen anser därför att det sammantaget får anses vara det bästa för X att fortsatt få vistas i Sverige.

Domstolen går sen vidare med en intresseavvägning av barnets bästa och andra motstående intressen som faller under begreppet upprätthållande migrationspolitiken/den reglerade invandringen och att X en stor del av vistelsetiden varit utan tillstånd till följd av att föräldrarna inte följt det lagakraftvunna utvisningsbeslutet. Domstolen hänvisar sen till att både barnkonventionen och förarbeten till bestämmelsen om *särskilt ömmande omständigheter* betonar att ett barn ska ses som självständiga rättighetsbärare. Av förarbetena framgår också att barn kan ha egna skäl för uppehållstillstånd och inte enbart ska prövas som en del av föräldrarnas ärende. X har vistats i Sverige under lång tid, även om vistelsetiden under lång tid varit illegal då familjen undanhållit sig verkställighetsbeslut. Eftersom X är ett barn har hon inte haft samma möjlighet som en vuxen att påverka föräldrarnas val att inte följa verkställighetsbesluten. Under de senaste fyra åren har X dessutom haft rätt att vistas lagligt i Sverige på grund hennes asylansökan. Med hänsyn till hennes ålder är det att se som en lång tid. Slutligen bedömer domstolen att en sammantagen bedömning av de exceptionella omständigheterna i fallet och då med särskild hänsyn till hennes starka anknytning till Sverige att hennes bästa väger tyngre än de motstående intressen som Migrationsverket uppgett. En utvisning skulle inte anses vara proportionerlig. Genom bedömningen konstaterar domstolen att det i X:s fall finns sådana *särskilt ömmande omständigheter* som avses i utlänningslagen och att en utvisning av henne skulle strida mot barnkonventionen, vilket innebär att det finns förutsättningar för att bevilja henne ett uppehållstillstånd.

Avseende föräldrarna till X gör domstolen bedömningen att det av förarbetena till bestämmelsen om *särskilt ömmande omständigheter* anges att när ett barn beviljats uppehållstillstånd på grund av ömmande omständigheter har enligt praxis även barnets föräldrar beviljats uppehållstillstånd för att kunna stanna i Sverige. Det finns därför stöd för att bevilja föräldrarna uppehållstillstånd enligt 5 kap. 6 § första stycket utlänningslagen. Att separera familjen skulle uppenbart strida mot rätten till familjeliv enligt artikel 8 i europakonventionen, varför det även skulle strida mot ett svenskt konventionsåtagande att utvisa föräldrarna. Det har inte kommit fram skäl att vägra någon av dem uppehållstillstånd.⁵

2.2 Mål om folkbokföring

Målet handlar om ett barn som flyttade från Polen till sin moster i Sverige, där klagande (mostern) ville folkbokföra barnet på sin hemadress. Skatteverket avslog

⁵ Migrationsöverdomstolen i Stockholm, mål nr. UM 2944-20

beslutet med motiveringen att en förutsättning för folkbokföring i aktuella fallet är att barnet har uppehållsrätt i Sverige. Upphållsrätt innebär att barnet måste ha bott med mostern i direkt eller i vart fall i mycket nära anslutning till sin inflytt till Sverige. Skatteverket ansåg inte att barnet ingick i mosterns hushållsgemenskap då det flyttat till Sverige så lång tid efter mosterns flytt till Sverige. Kammarrätten uttalar bland annat följande i domen där mostern får bifall med hänvisning till barnets bästa:

Angående barnkonventionens påverkan på frågan om folkbokföring konstaterar kammarrätten att konventionens artikel 3.1 är direkt tillämplig och ger en rätt att få barnets bästa bedömt. En intresseavvägning får dock göras (se NJA 2013 s. 1241 och Svea hovrätts beslut i mål nr ÖH 4779-20). Det är fråga om att väga vad som är barnets bästa mot intresset av en korrekt folkbokföring. Syftet med folkbokföringen är att den ska spegla befolkningens verkliga bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden så att olika samhällsfunktioner får ett korrekt underlag för beslut och åtgärder. Uppgifterna i folkbokföringen läggs direkt till grund för en rad rättigheter och skyldigheter för den enskilde, både i förhållande till samhället och till andra enskilda. Det är därför angeläget att uppgifterna är korrekta, dvs. överensstämmer med verkliga förhållanden (jfr HFD 2019 ref. 9). Vid denna avvägning fann kammarrätten att intresset av en korrekt folkbokföring väger tyngre och att det därmed inte finns synnerliga skäl att folkbokföra NN i Sverige. Förvaltningsrätten gör följande bedömning.

*Det finns ur barnperspektiv starka skäl för att barnet ska folkbokföras i Sverige. Det är fråga om ett litet barn som är helt beroende av vårdnadshavaren XXs försörjning och omsorg och tanken är att YY ska växa upp hos XX. Enligt det polska vårdnadsbeslutet har hon anförtrotts vårdnaden om YY och getts tillstånd att ta med henne till Sverige. Folkbokföring skulle göra det möjligt för YY att komma in i samhället, bland annat genom att hon kan få tillgång till förskola och tillfälle att tala svenska tidigt. En adoptionsprocess kan leda till rätt till folkbokföring. Denna process torde ta tid och det är av vikt att YY får sina behov tillgodosedda tidigare. **Förvaltningsrätten bedömer sammantaget att det finns synnerliga skäl för att folkbokföra YY i Sverige trots att hon inte har visat att hon har uppehållsrätt. Barnets bästa väger i detta fall tyngre än det allmänna intresset av en formellt korrekt folkbokföring.** Överklagandet ska därför bifallas och YY ska folkbokföras i Sverige i enlighet med anmälan.⁶*

⁶ Förvaltningsrätten i Jönköping, mål nr. 3147-20

2.3 Mål om fortsatt placering enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Målet handlar om huruvida ansvarig nämnds beslut att placera ett barn i ett nytt familjehem efter en tids placering i barnets föräldrahem genom LVU ska stå sig. Klaganden i detta fall är föräldrarna som överklagade placeringsbeslutet och yrkade i första hand på att beslutet var fattat utan stöd i lag och i andra hand att vården enligt LVU kan ske i det egna hemmet. Förvaltningsrätten upphäver ansvarig nämnds beslut och bifaller föräldrarnas överklagande med följande motivering:

Artiklarna 1-42 i Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter (barnkonventionen) ska i originaltexternas lydelse gälla som svensk lag. Detta framgår av 1 § i lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Av barnkonventionens artikel 3 pt. 1 framgår att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet. Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv. Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande. Detta framgår av 1 § LVU.

På grund av kommunstyrelsens skyndsamma hantering av det lagstridiga beslutet om omplacering är XX nu redan placerad i ett nytt familjehem. Förvaltningsrätten finner att det inte är förenat med barnets bästa att upphäva beslutet från en dag till en annan. Med beaktande av att XX går i skola och det snart är uppehåll för sommarledighet, och det bästa för XX skulle vara att kvarstå i sina rutiner under skoltid, bör förflyttningen inte påbörjas förrän efter det att skolåret avslutats. Enligt förvaltningsrättens uppgifter avslutas skolåret den 12 juni 2020. XX bör därmed inte omplaceras förrän den 13 juni 2020.⁷

⁷ Förvaltningsrätten i Härmösand, mål nr. 1821-20

2.4 Mål om ekonomiskt bistånd

Målet handlar om en barnfamilj där klaganden (förälder) bland annat fick avslag på ansökan om ekonomiskt bistånd för läkarvårdskostnader för ett av barnen i familjen. Ansvarig nämnd motiverade avslaget med att vården avsåg ett barn som inte omfattades av socialförsäkringssystemet. Förvaltningsrätten bifallet överklagandet på följande sätt:

Nämnden har avslagit ansökan om ekonomiskt bistånd för läkarvårdskostnader om 1 800 kronor med motiveringen att läkarvården avser ett barn som inte omfattas av socialförsäkringssystemet. Av utredningen i målet framgår det att fakturan avser ett besök den 7 februari 2020 vid Närakuten Handen och avser vård för dottern. Enligt 1 kap. 2 § socialtjänstlagen ska barnets bästa särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn. Bestämmelsen innebär ett förstärkt barnperspektiv i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som blev svensk lag den 1 januari 2020. Förvaltningsrätten anser att det inte är förenligt med principen om barnets bästa att neka bistånd för läkarvårdskostnader på den grunden att barnet inte omfattas av det svenska socialförsäkringssystemet. Mot denna bakgrund ska överklagandet i denna del bifallas på så sätt att XX beviljas ytterligare ekonomiskt bistånd avseende läkarvårdskostnader om 1 800 kronor.⁸

2.5 Mål om ekonomiskt bistånd

Målet handlar om en barnfamilj, där klagande som också är förälder tidigare har beviljats tillfälligt boende under en viss period. I samband med det informerades hon också om i beslutet att hon under boendetiden förväntades göra vad hon kunde för att anordna ett annat boende. Ansvarig nämnd fattade därefter beslut om att klagande inte längre hade rätt till insatsen tillfälligt boende bland annat med motiveringen att hon inte hade gjort vad hon kunde för att söka boende på egen hand och med hjälp av sitt nätverk, att hon hade egna inkomster och inga särskilda svårigheter som begränsade henne att söka boende på egen hand. Förvaltningsrätten bifaller överklagandet och anför bland annat följande:

Mot bakgrund av det ovan anförda och med beaktande av barnens bästa anser förvaltningsrätten att XX har sådana särskilda svårigheter att på egen hand ordna boende att nämnden har ett ansvar att hjälpa henne hitta ett tillfälligt boende i avvaktan på att hon hittar en mer permanent lösning för sin familj. Detta gäller oaktat att hon har egna medel till sin försörjning eftersom hennes svårigheter är av annan karaktär. Nämnden har därmed inte haft skäl för sitt beslut varför överklagandet ska bifallas. Eftersom insatsen tillfälligt boende till sin

⁸ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 6429-20

karaktär är av övergående natur ska XX beviljas tillfälligt boende fram till och med den 30 september 2020.⁹

2.6 Mål om ekonomiskt bistånd

Målet handlar om ett barn som ansökte om bistånd i form av ett tionde skolår på en viss skola. Ansvarig nämnd lämnade ansökan utan bifall med motiveringen att barnets behov av stöd och behandling bedömdes kunna tillgodoses genom annan vårdgivare än den aktuella skolan. Förvaltningsrätten bifaller överklagandet och som skäl för det anges följande:

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Skälig levnadsnivå är inte ett statistiskt begrepp utan är beroende av de enskilda omständigheterna. Vid bedömningen av detta ska även beaktas att den enskilde inte har rätt att välja insats. Av Barnkonventionen, som är svensk lag, framgår att barnets behov och bästa ska beaktas när beslut fattas som rör barn.

Förvaltningsrätten finner inte att det överklagade beslutet eller den utredning som ligger till grund för beslutet på ett konkret sätt visar att XX därigenom skulle vara tillförsäkrad en skälig levnadsnivå. Det framgår inte heller i beslutet på vilket sätt barnets bästa har vägts in i bedömningen. Tvärtom framgår det entydigt av utredningen i målet att det i XXs fall skulle medföra risk för kraftig tillbakagång i en skör utveckling om hon tvingades byta daglig miljö i detta skede av hennes liv. Det skulle dessutom med stor sannolikhet strida mot barnets bästa. Förvaltningsrätten anser således att XX har visat att hon är berättigad till den sökta insatsen ett tionde skolår vid XX-skolan för att vara tillförsäkrad en skälig levnadsnivå. Överklagandet ska därför bifallas. Det ankommer på nämnden att vidta erforderliga åtgärder med anledning av denna dom.¹⁰

2.7 Mål om utvisning

Målet handlar om utvisning av en person på grund av grovt brott. Klagande har familj i Sverige bland annat sin fru och parets gemensamma barn som är sex månader gammal. Domstolen avslår åklagarens yrkande om utvisning och uppger följande:

Den tilltalade har barn här i Sverige och tingsrätten finner med hänsyn till ett av barnen att det inte är i barnets bästa om pappan utvisas till hemlandet och avslår därmed yrkandet om utvisning. XX

⁹ Förvaltningsrätten i Uppsala, mål nr. 4420-20

¹⁰ Förvaltningsrätten Stockholm, mål nr. 14521-20

har gjort sig skyldig till relativt allvarlig brottslighet i Sverige och det finns risk att han fortsätter att begå brott här. XX har uppehållsrätt i Sverige sedan den 16 januari 2019 till följd av att hans fru finns i Sverige. Av yttrandet från Migrationsverket framgår att hans övriga familj finns i Marocko. Hans levnadsförhållanden i övrigt motiverar inte att han får stanna i Sverige. **Det är främst dotterns behov av en nära kontakt med sin far som talar för att XX inte ska utvisas från Sverige. Men hänsyn till att det är fråga om ett litet barn är det inte möjligt att upprätthålla en god kontakt om XX utvisas till Marocko. På grund av detta och med beaktande av FN:s barnkonvention om barnets bästa, finner tingsrätten att utvisningsyrkandet ska avslås.**¹¹

2.8 Mål om utmätning av bostad

Målet handlar om utmätning av en bostad där klaganden överklagar beslut om utmätning med hänvisning till att hennes 8-åriga dotter bor i lägenheten och vid en försäljning riskerar att bli hemlös. Domstolen prövar om Kronofogdens beslut om utmätning är proportionerlig. Klagande har separerat från barnets pappa som äger hälften av bostaden och domstolen inleder med att pröva vilka konsekvenserna skulle bli för honom vid en utmätning och konstaterar att olägenheterna skulle bli mycket små. Därefter prövar domstolen beslutet i förhållande till klagandes dotter och uppger följande:

*XX och YYs dotter, som endast är åtta år gammal, befinner sig i en annan situation än sin far. En försäljning av bostadsrätten skulle i praktiken innebära att hon förlorar sitt hem, vilket, särskilt mot bakgrund av att Barnkonventionen nu har antagits som lag i Sverige, starkt talar emot en utmätning. Detta ska vägas mot borgenärernas intresse av att få betalt för sina skulder. YYs skuld är förhållandevis låg och den enda skulden som har förmånsrätt rör underhållsstöd. Det förefaller motsägelsefullt att utmäta ett barns bostad för betalning av en förälders skulder avseende underhållsstöd. **Det får i allmänhet anses vara mer förenligt med barnets bästa att ha ett hem än att erhålla månatliga utbetalningar från Försäkringskassan, varför dotterns rätt till bostad får anses vägra tyngre än statens intresse av att få betalt. De övriga skulderna är inte heller av sådan art eller uppgår till sådana belopp att respektive borgenär skulle ha företräde framför barnets bästa.***

Tingsrätten finner, mot bakgrund av ovanstående och med beaktande

¹¹ Göteborgs tingsrätt, mål nr. B 18277-19

av Barnkonventionen, att XXs och YYs dotters bästa och hennes rätt till bostad i det här fallet väger tyngre än borgenärernas rätt till omedelbar betalning. Utmätningen kan inte anses proportionerlig. Det överklagade beslutet och eventuella efterföljande beslut som kan hindra XX i hennes rätt ska därför upphävas.¹²

2.9 Slutsats

De domar som redovisas ovan visar på att domstolen tar hänsyn till barnkonventionen som svensk lag och rent faktiskt gör en bedömning av barnets bästa och väger det mot andra intressen. Det är viktigt att ha i åtanke att barnets bästa inte per definition innebär ett positivt utfall, till exempel att ett barn alltid kommer att beviljas uppehållstillstånd, eller att en vårdnadshavare till ett barn beviljas uppehållstillstånd vid allvarlig brottslighet eller att tvångsvård för ett barn upphör. Syftet med tillämpningen av barnkonventionen innebär inte heller att barnets bästa alltid kommer väga tyngst i en avvägning med andra intressen eller att klaganden alltid kommer få ett bifall på sitt överklagande. Tvärtom, är syftet med barnkonventionen att sätta barnet i fokus och centrum, att synliggöra när beslutet berör ett barn vare sig det är direkt eller indirekt, att barnet har egna rättigheter, särskilda behov och att beslutet kommer att påverka barnet. I varje mål där ett barn påverkas direkt eller indirekt ska en intresseavvägning mellan olika intressen göras. Intresseavvägningen ska förklaras och motiveras så den enskilde (oftast en förälder eller vårdnadshavare som överklagar) men även det aktuella barnet förstår vilka intressen som barnets bästa har vägts mot och varför ett visst intresse har vägt tyngst. Vidare handlar det om att ta hänsyn till barnet och barnets enskilda omständigheter som påverkas av ett fattat eller överklagat beslut. Barn ses ofta som en del av en familj och barn blir drabbade av handlingar som de inte kan påverka eller styra över. Som exempel kan nämnas en vårdnadshavare som inte betalar hyran i tid eller underlåter att betala hyra får enorma konsekvenser för det enskilda barnet som riskerar att vräkas på grund av vårdnadshavarens agerande. I samtliga ovanstående fall har domstolen motiverat intresseavvägningen och tagit hänsyn till barn, deras rättigheter och hur beslutet kommer att påverka det enskilda barnet.

¹² Malmö tingsrätt, mål nr. Ä 10958-19

3. MÅL FRÅN FÖRVALTNINGSDOMSTOLAR

Det här avsnittet behandlar utdrag ur mål från förvaltningsrätterna, kammarrätterna och Högsta förvaltningsdomstolen.¹³

3.1 Måltyper i förvaltningsdomstol

Förvaltningsrätten är den första instansen som tar emot överklaganden av myndighetsbeslut beslut fattade av kommunen och domstolen avgör mer än 500 olika måltyper.¹⁴ Nedan har det gjorts ett försök till att urskilja måltyper och göra en uppdelning av de måltyper som har varit föremål för granskningen. I de fall där det har varit fråga om enbart ett mål eller några stycken har dessa kategoriserats som övrigt.

3.1.1. Laglighetsprövning i mål enligt skollagen och kommunallagen

Majoriteten av målen i förvaltningsrätt var laglighetsprövningar och handlade om beslut om skolskjuts, skolplacering och organisatoriska förändringar såsom nedläggning av en skola, samlokalisering, ändring av lokaler och evakuering till nya lokaler.¹⁵ Övriga måltyper där det rörde sig om ett mål i varje kategori är budget som rör skolan och barn och ungas aktiviteter, specialkost i skolan, rätt till nattförskola, rätt till barnomsorg när föräldrar är arbetslösa, fritidshemsplats, fullgörande av skolplikt i annat land, grundbelopp och bidragsbelopp, tidig skolstart, bidrag till elevresa (två mål), utökad vistelsetid på förskola, avstängning från barnomsorg, avstängning från skolan och nekad tillträde till skolans lokaler.¹⁶

3.1.2 Ekonomiskt bistånd, folkbokföring, insatser enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och tvångsvård enligt LVU

Inom kategorin ekonomiskt bistånd berörde större delen av målen skäl kopplade till barns levnadsstandard, en del av målen handlade om föräldrars rätt men där barnen skulle drabbas indirekt samt ett par mål om bidrag enligt lag om mottagande av asylsökande m.fl.¹⁷ Avseende folkbokföring handlar det främst om folkbokföring i Sverige, några mål handlar om rättelse av födelse-id respektive folkbokföring och ett av målen handlar om folkbokföring som vårdnadshavare till ett barn vid assisterad befruktning.¹⁸ Inom kategorin tvångsvård gick det att dela upp de olika målen i

¹³ 391 domar från förvaltningsdomstol, varav 1 från Högsta förvaltningsdomstolen, 47 från kammarrätterna och 343 från förvaltningsdomstolarna.

¹⁴ <https://www.domstol.se/en/om-sveriges-domstolar/sa-fungerar-domstolarna/forvaltningsdomstolar/>

¹⁵ Totalt 118 mål

¹⁶ Totalt 10 mål

¹⁷ Totalt 96 mål

¹⁸ Totalt 19 mål

ansökan om vård, ansökan om upphörande av vård, beslut om placering, beredande av vård samt umgängesbegränsning.¹⁹ Slutligen var det ett antal mål som berörde LSS om utökade insatser om personlig assistans, ansökan om korttidsvistelse, ledsagarservice eller avlösarservice.²⁰

3.1.3 Övriga mål

Utöver de ovannämnda måltyperna fanns det ett antal olika mål som var unika i sitt slag att det rörde sig om enstaka mål som berörde en viss sakfråga. De andra måltyperna som har gått att urskilja och där det i de flesta fall handlar om ett mål, i undantagsfall två, tre eller fyra handlade om följande: sjukpenning, reglering av gemensam vårdnad, exploatering för kommersiell verksamhet, ansökan om handledarskap enligt körkortslagen, telefontillstånd på häktet, förordnande av offentligt biträde, ansökan om bidrag, färdtjänst, byte av offentligt biträde, utfärdande av pass när en vårdnadshavare inte samtycker, utlämnande av journalanteckning när barnet är familjehemsplacerat och inte ger samtycke, anstaltsplacering och ansökan om besökstillstånd för barn, återkallelse av körkort, personkrets, medgivande till adoption, anstånd att betala in skatt, återkalla tillstånd för verksamhet, inkasso, permission enligt fängelselagen, vårdbidrag, begäran om allmänna handlingar, beslut om uppskjuten villkorlig frigivning, och ansökan om bostadsanpassning.²¹

Gemensamt för många av dessa mål är att klagande åberopar barnkonventionen, där barn kan drabbas av det överklagades beslutet indirekt. Som exempel kan nämnas en klagande som blev av med sitt körkort som åberopade barnkonventionen med hänvisning till att han inte skulle kunna köra barnet till skolan.

3.2 Återkommande formulering i förvaltningsdomstol

En återkommande formulering i majoriteten av domarna från förvaltningsrätten är följande.

3.2.1 Mål om laglighetsprövning

Bestämmelserna i barnkonventionen är allmänt hållna och de närmare formerna för hur barnets bästa ska beaktas framgår inte av konventionen. De frågorna är enligt förvaltningsrättens mening istället frågor som mer är av lämplighetskaraktär.²²

¹⁹ Totalt 81 mål

²⁰ Totalt 32 mål

²¹ Totalt 35 mål

²² Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr. 11731-20, förvaltningsrätten i Umeå, mål nr. 887-20, förvaltningsrätten i Jönköping, mål nr. 1574-20

Vad klaganden har anfört om barnens rätt enligt barnkonventionen medför ingen annan bedömning.²³

Barnkonventionen innehåller emellertid allmänt hållna bestämmelser som innebär att en direkt tillämpning i det enskilda fallet är svår att förena med den begränsade prövning som görs i laglighetsprövningsmål. Mot bakgrund av vad som anförs i målet bedömer förvaltningsrätten att det inte har framkommit att beslutet är olagligt i förhållande till barnkonventionen.²⁴

Förvaltningsrätten bedömer att vad klagande har anfört inte visar att beslutet skulle strida mot Barnkonventionen.²⁵

Det överklagade beslutet kan vidare inte anses strida mot barnkonventionen, eftersom det ur konventionens bestämmelser inte går att härleda en skyldighet att anordna skolskjuts.²⁶

Förvaltningsrätten konstaterar dock att barnkonventionen, som sedan den 1 januari 2020, genom nämnda lag utgör svensk författning, inte innehåller bestämmelser som ger vid handen att XX har rätt till kostnadsfri skolskjuts i den aktuella situationen.²⁷

Barnkonventionen innehåller inte något som har avgörande betydelse för den här aktuella situationen.²⁸

3.2.2 Övriga mål

I övriga måltyper förekommer det olika återkommande formuleringar. Som exempel kan nämnas följande:

Förvaltningsrätten finner vidare att Migrationsverket har beaktat barnperspektivet och att beslutet inte är i strid med barnkonventionen.²⁹

Vad klagande har anfört i sitt överklagande förändrar inte denna bedömning, även med beaktande av barnkonventionen.³⁰

²³ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 8681-20

²⁴ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. 4696-20, förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. 5020-20, mål nr. 3821-20, mål nr. 4919-20 och mål nr. 4099-20

²⁵ Förvaltningsrätten i Linköping, mål nr. 7750-19, mål nr. 40-20, mål nr. 8658-20

²⁶ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. 3459-20

²⁷ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. 9546-20, 9524-20, 9499-20, 9416-20, 9140-20 och 9089-20

²⁸ Förvaltningsrätten i Karlstad, mål nr. 3188-20

²⁹ Förvaltningsrätten i Växjö, mål nr. 350-20

³⁰ Förvaltningsrätten i Växjö, mål nr. 1300-20

Enligt förvaltningsrätten är denna bedömning förenlig med Barnkonventionen.³¹

Domstolen anser inte heller, med anledning av omständigheterna som framkommit i målet, att beslutet strider mot Barnkonventionen.³²

Vad som anförts om bland annat Barnkonventionen föranleder inte någon annan bedömning.³³

Det faktum att beslutet är generellt motiverat medför inte i sig att en prövning utifrån det barn som beslutet rör inte har gjorts. Vidare uppställer principen om barnets bästa inte ett krav på att någon särskild typ av information ska hämtas inför ett beslut som rör ett barn.³⁴

3.3 Mål i förvaltningsrätten med resonemang kring barnkonventionen

Det finns ett antal mål där resonemang har förts kring barnkonventionen, även om domstolen i slutändan valt att avslå överklagandet. Syftet med utdrag ur dessa mål är att illustrera hur domstolarna har gjort sina bedömningar i mål där barnkonventionen åberopats. Nedan följer några utdrag ur dessa domar.

3.3.1 Mål om folkbokföring

Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter, införlivad i svensk lagstiftning genom lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Förvaltningsrätten kan konstatera att Skatteverket i det överklagade beslutet inte på ett tillfredsställande sätt redovisat hänsyn till barnets bästa i det aktuella fallet. Att resonemang kring barnets bästa inte i tillräcklig utsträckning redovisas i beslut som rör barn innebär en brist i rättstillämpningen i förhållande till barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen (prop. 2017/18:186 s. 95 och SOU 2016:19 s. 291).

Under sådana förhållanden utgör det en brist i Skatteverkets handläggning att inte beakta barnets bästa vid beslut om folkbokföring. Förvaltningsrätten finner dock inte att detta utgör skäl att återförvisa målet eller ändra Skatteverkets beslut. Som

³¹ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 20481-20

³² Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 11269-20

³³ Förvaltningsrätten i Linköping, mål nr. 3193-20, förvaltningsrätten i Luleå, mål nr. 1700-20 och förvaltningsrätten i Falun, mål nr. 3317-20

³⁴ Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr. 11731-20

förvaltningsrätten redovisar närmare nedan förändrar inte barnkonventionens tillämpning utgången i målet.³⁵

3.3.2 Mål om laglighetsprövning av beslut om skolplacering

Enligt förvaltningsrätten medför emellertid inte barnkonventionens bestämmelser en ovillkorlig rätt för ett barn att placeras på en vald skolenhet. Den medför inte heller att ett barn alltid har rätt till den skolplacering som sammantaget är bäst för det enskilda barnet, bland annat då beslut om skolplacering kan innebära att flera barns behov och önskemål om skolplacering behöver prioriteras sinsemellan. Förvaltningsrätten anser därför att det inte finns stöd för att beslutet strider mot principen om barnets bästa på det sätt som det uttrycks i barnkonventionen.³⁶

3.3.3 Mål om avslag på ansökan om handledarskap körkort

Barnkonventionen utgör sedan den 1 januari 2020 svensk lag, lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt artikel 3 ska vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Av utredningen framgår att klagandens körkort har varit återkallat under en period längre än tre månader inom de tre senaste åren. Transportstyrelsen har därmed haft fog för sitt beslut att han inte uppfyller kraven för att godkännas som handledare. Klaganden har i målet vidare anfört att barnets bästa enligt barnkonventionen ska beaktas. Förvaltningsrätten gör dock bedömningen att barnets bästa kan stå i konflikt med andra intressen, till exempel allmänhetens intresse av trafiksäkerhet. Vad klaganden anfört i denna del kan därmed inte medföra att Transportstyrelsen inte haft skäl för sitt beslut att avslå hans ansökan om godkännande som handledare vid övningskörning.³⁷

3.3.4 Mål om laglighetsprövning av beslut enligt skollagen

Klagande gör gällande att nämndens beslut strider mot barnkonventionen. Från och med den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag. Det betyder att alla som tillämpar bestämmelser i svenska lagar ska tolka dessa i ljuset av barnkonventionen (se prop. 2017/18:186 s. 63). Sverige har dock

³⁵ Förvaltningsrätten i Umeå, mål nr. 1023-20

³⁶ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. 4302-20

³⁷ Förvaltningsrätten i Uppsala, mål nr. 7414-19

som konventionsstat redan före lagens ikraftträdande varit skyldiga att vidta adekvata åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen (se artikel 4 barnkonventionen). Det har skett till exempel genom att svensk lagstiftning i vissa delar har omarbetats utifrån konventionens artiklar och genom att nya bestämmelser har förts in (prop. 2017/18:186 s. 63).

Detta är fallet med bland annat skollagen. Därav är bestämmelsen i 1 kap. 10 § skollagen ägnad åt särskild hänsyn till barnets bästa. Av bestämmelsen framkommer följande. I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Med barn avses varje människa under 18 år. Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Enligt förvaltningsrättens mening, har kommunen därför att följa 1 kap. 10 § skollagen som tar sitt avstamp i barnets bästa och som har sin utgångspunkt i artiklarna 3 och 12 barnkonventionen. Förvaltningsrättens uppfattning är att kommunen genom beslutet försökt att tillhandahålla en skolgång åt alla berörda elever, i närområdet, inför höstterminen 2020/2021 och har således inte berövat eleverna sin skolgång. Förvaltningsrätten konstaterar att kommunen därför har sett till barnets bästa genom att tillgodose elevernas behov av skolgång utifrån de förutsättningar som råder i kommunen.

Vidare ska elever ha inflytande över sin utbildning och vårdnadshavare för barn i grundskolan ska ha inflytande över utbildningen (4 kap. 9 och 12 §§ skollagen). Därutöver anger skollagen att det i varje skolenhet ska finnas forum för samråd med eleverna och vårdnadshavarna i frågor som har betydelse för dem och för verksamheten. De ska informeras om förslag till beslut i sådana frågor av betydelse för dem och ges möjlighet att lämna synpunkter (4 kap. 13 § skollagen). Dessutom anger bestämmelsen i 8 kap. 3 § kommunallagen att nämnderna ska verka för att samråd sker med dem som använder deras tjänster. Denna bestämmelse är dock av målsättningskaraktär, vilket innebär att det inte kan ställas som krav att kommunen ska organisera samråd med elever innan ett beslut fattas.³⁸

³⁸ Förvaltningsrätten i Falun, mål nr. 425-20

3.3.5 Mål om laglighetsprövning av beslut att neka förskoleplats till barn som har föräldrar som är arbetslösa

Även om kommunen i sitt beslut inte skrivit ut att barnets bästa har beaktats så gör denna omständighet i sig inte beslutet olagligt, detta så länge beslutets innehåll inte går emot vad som faktiskt är barnets bästa.

I barnkonventionens artikel 2 stadgas ett förbud mot diskriminering och bestraffning på ett antal grunder. Utifrån överklagandet tolkar förvaltningsrätten att klaganden anser att barn till arbetslösa och föräldralediga diskrimineras då dessa får mindre tid i förskolan. I konventionens artikel 3 stadgas vidare att det offentliga, i detta fall en kommun, ska beakta vad som bedöms vara ett barns bästa. I tredje punkten i artikel 3 anges vidare att inrättningar som svarar för omvårdnad av barn, vilket kan vara en förskola som i detta fall, ska säkerställa bland annat hälsa och personalens antal.

Förvaltningsrätten kan av beslutet tydligt utläsa att kommunen tagit förevarande beslut mot bakgrund av rådande omständigheter gällande covid-19-pandemin. Att hålla både förskolepersonal och barn friska i pandemitider kan enligt förvaltningsrättens mening inte anses gå emot barnets bästa. Det kan, utifrån vad som framgår av överklagandet, inte heller anses diskriminerande att barn till arbetslösa och föräldralediga, under rådande omständigheter får färre timmar på förskolan då klaganden inte anfört något som klargör att berörda 15 timmar i veckan skulle vara otillräckliga på sådant sätt att dessa barn inte skulle få den undervisning eller liknande som de är berättigade till enligt lag. Förvaltningsrätten finner därför att klaganden inte har klargjort att överklagat beslut skulle vara olagligt mot bakgrund av barnkonventionens artiklar 2 och 3.³⁹

3.3.6 Mål om laglighetsprövning av beslut om skolplacering

Artikel 3 i barnkonventionen ger inte barn rätt att placeras vid viss skolenhet, även om en sådan placering vore det bästa för honom eller henne. Beslut om skolplacering kan innebära att flera barns behov måste prioriteras sinsemellan. Som konstaterats ovan kan det vid prövningstillfället inte ha stått klart för grundskolenämnden att det var XXs vårdnadshavares uppfattning att det var bäst för dottern att med hänsyn till bland annat funktionsnedsättningen få en

³⁹ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 19615-20

placering vid XX-skolan. Mot ovanstående bakgrund kan beslutet inte anses vara olagligt.⁴⁰

3.3.7 Mål om beslut om avstängning enligt skollagen (bifall till klaganden då eleven inte har hörts)

Innan rektor beslutar om avstängning enligt 5 kap. 14 § skollagen ska eleven och elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig. Rektorn ska informera huvudmannen när han eller hon har fattat ett beslut om avstängning. Om eleven är under 18 år ska även socialnämnden informeras om beslutet (5 kap. 16 § skollagen).

Kravet på möjlighet till yttrande gäller därmed inte bara vårdnadshavarna utan det krävs även att den aktuella eleven bereds tillfälle att yttra sig. För yngre barn bör det kravet ofta anses kunna vara tillgodosett genom att barnets vårdnadshavare bereds tillfälle att yttra sig. När eleven, som i detta fall, emellertid är femton år gammal måste skollagens krav på yttrande enligt förvaltningsrättens bedömning anses omfatta även eleven själv, vid sidan om elevens vårdnadshavare.

XX (eleven) invänder bland annat mot att han själv aldrig fick någon möjlighet att yttra sig i tiden före avstängningsbeslutet. Det åligger vid sådana förhållanden skolan att genom tydlig dokumentation visa att kravet på yttrandemöjlighet i skollagen har följts. Nämnden menar i den delen att XX inte kunde yttra sig före beslutet eftersom han inte återkom till skolkuratoren när skolkuratoren hade sökt honom. XX menar att skolkuratoren endast sökte honom för att höra hur han mådde samt erbjuda sig att prata med honom. Enligt förvaltningsrättens mening ligger i skollagens krav på inhämtande av yttrande ett krav på att rektor, såsom beslutsfattare, i praktiken också måste få del av elevens och vårdnadshavarens yttrande avseende de omständigheter som ligger till grund för avstängningen, innan ett avstängningsbeslut fattas. Undantag därifrån skulle dock kunna föreligga om t.ex. ett inhämtande av yttrande av någon anledning inte är praktiskt möjligt, trots försök därtill. Kontaktar rektor inte själv elev eller vårdnadshavare inför sitt beslut anser förvaltningsrätten att det av utredningen tydligt måste framgå att rektor ändå har fått del av de eventuella synpunkter som eleven eller vårdnadshavaren har framställt innan ett beslut meddelas, eller att det i vart fall har varit avsikten med kontakten. Skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator ska enligt 2 kap. 25 § skollagen

⁴⁰ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. 7584-20

finnas tillgängliga för eleverna för medicinska, psykologiska och psykosociala insatser inom ramen för skolans elevhälsa.

Förvaltningsrätten bedömer med ledning av det anförda att nämnden inte har visat att rektor gav XX tillfälle att i enlighet med 5 kap. 16 § skollagen yttra sig beträffande de omständigheter som låg till grund för avstängningen, genom att skolkuratoren vid ett tillfälle skickade ett sms till XX. Utredningen ger därmed inget stöd för att XX bereddes tillfälle att yttra sig på sätt som krävs enligt 5 kap. 16 § skollagen. Det framgår då inte genom handlingarna i målet att det överklagade avstängningsbeslutet har stått i överensstämmelse med skollagens bestämmelser om avstängning. Beslutet om avstängning ska därför upphävas. Eftersom det redan av angivna formella skäl finns anledning att upphäva beslutet prövar inte förvaltningsrätten om skolans avstängningsbeslut i övrigt har varit förenligt med skollagens bestämmelser eller inte.⁴¹

3.4 Slutsats

Det går att urskilja ett antal olika måltyper i förvaltningsdomstolarna. De mest förekommande målen är mål som handlar om beslut som fattats enligt skollagen och kommunallagen. Prövningen av dessa mål är speciell på så sätt att den är begränsad till att enbart pröva om beslutet strider mot någon lag eller annan författning. Den andra kategorin av mål som har gått att urskilja är beslut om tvångsvård, ekonomiskt bistånd, bistånd enligt LMA, folkbokföring och insatser enligt LSS. Gemensamt för de måltyper som sorterats in under kategorin "övrigt" är mål där det överklagade beslutet i första hand inte påverkar barnet. Det handlar snarare om att vårdnadshavaren eller föräldern berövats en rättighet som vederbörande menar påverkar barnet. Som exempel kan nämnas indraget körkort, telefontillstånd på häktet och anstånd att betala in skatt. Av de granskade domarna har det gått att urskilja ett mönster avseende formuleringen gällande tillämpningen av barnkonventionen. Genom att slentrianmässigt använda sig av formuleringar kan man fråga sig om en bedömning av barnets bästa verkligen har gjorts eller om en bedömning av förenligheten med barnkonventionen verkligen har gjorts. Detta mot bakgrund av att det saknas ett utförligt resonemang där domstolen förklarar hur domstolen har kommit fram till en viss slutsats. Så länge domstolen inte förklarar på vilket sätt ett beslut anses vara förenligt eller inte förenligt med barnkonventionen ger sådan formulering ingen substans eller tyngd till avgörandet. För att den enskilde verkligen ska förstå och för att barnkonventionen ska få den tyngd som likvärdiga lagar har, måste domstolen förklara resonemanget. Det fyller inget syfte att enbart nämna barnkonventionen om den inte faktiskt har tillämpats och det har tagits hänsyn till ett barns rättigheter. Utdragen ur de olika målen illustrerar hur domstolarna har resonerat i olika fall. Ett intressant fall i sammanhanget är det mål som handlar om avstängning av en elev från skolan. Även om domstolen inte

24

⁴¹ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. 12432-20

tillämpar eller hänvisar till barnkonventionen redovisar domstolen ett utförligt resonemang kring bedömningen och varför domstolen bifaller överklagandet. Det hade varit önskvärt att fler domar hade haft den här typen av utförligt resonemang kring bedömningen av barnets bästa och barnkonventionen. Detsamma gäller målet som handlar om att neka barn till arbetslösa föräldrar förskola mer än 15 timmar i veckan. Domstolen har utförligt förklarat varför barn till arbetslösa inte kan anses ha diskriminerats eller att det skulle stå i strid med barnets bästa.

3.5 Barnets bästa och barnkonsekvensanalys

I några av de granskade målen har domstolen fört ett kortare resonemang om barnet bästa och gjort barnkonsekvensanalyser och en intresseavvägning där barnets bästa ställts mot ett annat intresse, med en efterföljande motivering om vilket intresse som har fått företräde. Detta görs i större utsträckning om en motsvarande skrivning finns i den tillämpliga lagen i det aktuella fallet. Som exempel kan nämnas, socialtjänstlagen. Nedanstående utdrag ur dessa mål syftar till att illustrera hur en bedömning av barnets bästa kan se ut, hur en bättre bedömning kan se ut och hur en bristfällig bedömning kan se ut.

3.5.1 Barnets bästa och direkt tillämplighet

I målet konstaterar domstolen att artikel 3.1 i barnkonventionen är direkt tillämplig.

Angående barnkonventionens påverkan på frågan om ekonomiskt bistånd konstaterar förvaltningsrätten att konventionens artikel 3.1 är direkt tillämplig och ger en rätt att få barnets bästa bedömt. En intresseavvägning får dock göras (jfr. Kammarrätten i Göteborgs dom, mål nr 3096-20).⁴²

3.5.2 Barnets bästa enligt socialtjänstlagen

I målet resonerar domstolen kring barnets bästa enligt socialtjänstlagen:

*Av 1 kap. 2 § SoL framgår att vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Samma gäller enligt Barnkonventionen, som också är lag i Sverige. Att barnets bästa ska beaktas enligt socialtjänstlagen och Barnkonventionen innebär inte någon absolut rätt till bistånd till exempel till rekreationsutgifter eller reskostnader. I vissa fall kan dock bistånd utgå i dessa syften om det krävs för att tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. **Barnets situation och***

⁴² Förvaltningsrätten i Linköping, mål nr. 7061-20

*behov ska ges särskild vikt vid en sådan bedömning.*⁴³

3.5.3 Resonemang kring barnkonventionen

I målet resonerar domstolen kring barnkonventionen och skollagen:

*Barnkonventionen gäller som svensk lag sedan den 1 januari 2020. Bestämmelsen i 1 kap. 10 § skollagen (2010:800) angående särskild hänsyn till barnets bästa har sin utgångspunkt i bland annat artikel 3 och 12 i barnkonventionen. Bestämmelsen ska tillämpas i relation till relevanta bestämmelser i skollagen och kravet på att visa att en bedömning av barnets bästa har gjorts gäller främst individuella beslut som rör enskilda barn eller beslut och åtgärder som rör en grupp barn med avseende på bestämmelser om skolmiljön och framtagande av ordningsregler eller disciplinära åtgärder (jfr förarbeten till skollagen, prop. 2009/10:165, s. 638). De närmare formerna för hur barnets bästa ska beaktas eller för hur barnets rätt att komma till tals ska säkerställas framgår inte av bestämmelserna. De frågorna får enligt förvaltningsrätten därför mer anses vara frågor av lämplighetskaraktär. Kommunen anför att den har beaktat barnets bästa inom ramen för beslutet. Förvaltningsrätten anser därmed att det inte har visats att kommunen har brutit mot skollagen eller barnkonventionen på ett sådant sätt att det överklagade beslutet ska upphävas.*⁴⁴

3.5.4 Även om barnkonsekvensanalys saknas kan beslutet inte upphävas

I målet resonerar domstolen kring barnkonsekvensanalys i förhållande till den aktuella frågan i målet och laglighetsprövning:

Klagandena anför vidare att beslutet är taget utan en korrekt barnkonsekvensanalys. Det finns inte någon bestämmelse i kommunallagen där det framgår att en barnkonsekvensanalys ska genomföras på ett visst sätt innan ett beslut om nedläggning av en förskola fattas. Beslutet står därför inte i strid med någon bestämmelse i kommunallagen. Vidare gäller barnkonventionen som svensk lag och dess bestämmelser ska beaktas i samband med beslut som rör barn. Bestämmelserna i barnkonventionen är allmänt hållna och föreskriver inte på vilket sätt som t.ex. barnets bästa ska beaktas eller hur barnets rätt att komma till tals ska säkerställas. Sådana bedömningar utgör istället en fråga om lämplighet som inte kan prövas inom ramen för detta mål. Beslutet kan därför inte heller

⁴³ Förvaltningsrätten i Jönköping, mål nr. 1447-20

⁴⁴ Förvaltningsrätten i Linköping, mål nr. 756-20

upphävas på den grunden att barnkonsekvensanalysen inte skulle vara korrekt gjord.⁴⁵

3.5.5. Utförd barnkonsekvensanalys men det överklagade beslutet strider inte mot barnkonventionen

I målet konstaterar domstolen att en barnkonsekvensanalys har genomförts och att beslutet inte strider mot barnkonventionen:

I målet framgår att en barnkonsekvensanalys gjorts och även en riskbedömning av evakueringen. I riskbedömningen anges vilka risker som finns, hur allvarliga de bedöms vara samt hur de ska åtgärdas och vem som är ansvarig. Förvaltningsrätten finner att det inte är visat att beslutet i detta avseende strider mot någon av de åberopade bestämmelserna. Det är inte heller visat att nämndens beslut strider mot principen om lika tillgång till utbildning eller i övrigt åberopade bestämmelser i skollagen eller annars mot någon lag eller annan författning. Det har därmed inte framkommit skäl att upphäva beslutet på denna grund.⁴⁶

3.5.6 Mål om ekonomiskt bistånd och bedömning av barnets bästa

I målet gör domstolen en bedömning utifrån barnets bästa i socialtjänstlagen:

*Det är den som ansöker om bistånd som ska visa att förutsättningarna för att beviljas bistånd är uppfyllda. Vid åtgärder som gäller barn ska även, enligt 1 kap. 2 § SoL och art.3 barnkonventionen, barnets bästa särskilt beaktas. **Nämnden har i sitt beslut beaktat hur klagandens son påverkas av beslutet. Nämnden har gjort bedömningen att en träningslägenhet inte är en permanent lösning och att det inte finns något som tyder på att klaganden har en bristande föräldraförmåga. Hon har förmågan att tillgodose sonens behov utifrån det föräldraansvar hon har gentemot honom. Förvaltningsrätten instämmer i nämndens bedömning i denna del och anser inte att beslutet har en så negativ verkan på sonen att det skulle strida mot principen om barnets bästa.⁴⁷***

⁴⁵ Förvaltningsrätten i Jönköping, mål nr. 1574-20

⁴⁶ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 28246-19

⁴⁷ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 3794-20

3.5.7 Barnets bästa och LSS

I målet hänvisar domstolen till bestämmelsen om barnets bästa i LSS men det framgår inte hur barnets bästa har beaktats och vad den bedömningen visar:

*XX bedöms inte vara i behov av insatsen ledsagarservice i en större omfattning än den som nämnden beviljat henne och hon bedöms inte heller ha ett behov av insatsen avlösarservice för att vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor. **Barnets bästa, enligt 6 § a LSS, har särskilt beaktats. Bestämmelsen motsvarar kravet i artikel 3 i Barnkonventionen.**⁴⁸*

3.5.8 Resonemang kring barnets bästa

I målet resonerar domstolen kring barnets bästa och drar slutsatsen att:

Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning pga. föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro. I konventionens artikel 3 punkterna 1-3 anges följande. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet, och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder. Konventionsstaterna ska säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för omvårdnad eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn.

Att kommunen skulle ha frångått XXs bästa genom taget beslut har inte heller framkommit. Barnkonventionen stadgar i detta avseende även att barnets bästa ska bedömas i ljuset av det ansvar föräldrarna har för sitt barn. Att XXs föräldrar har ett ansvar för att ta hand om honom utöver den beviljade tiden på förskolan kan inte anses gå

⁴⁸ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 13538-19

utöver vad som är bäst för honom enligt lagens mening, då beaktat de omständigheter som föreligger i målet.⁴⁹

3.5.9 Intresseavvägning utifrån barnets bästa

I målet gör domstolen en intresseavvägning mellan å ena sidan barnets bästa, å andra sidan intresset av en korrekt folkbokföring, där den senare väger tyngst:

Enligt lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter ska artiklarna i denna konvention gälla som svensk lag. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2020. Enligt artikel 3.1 i konventionen ska, vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Av "Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter", Ds 2019:23, sid.54, framgår följande. Rätten att få barnets bästa bedömt i beslut som gäller barnet är en materiell rättighet. Barnets bästa ska i denna bedömning, när olika intressen vägs mot varandra, väga tungt men inte ensamt vara utslagsgivande. I det enskilda fallet kan således andra samhällsintressen väga tyngre. Kammarrätten gör samma bedömning som förvaltningsrätten, att XX inte har vare sig uppehållstillstånd eller uppehållsrätt. Angående barnkonventionens påverkan på frågan om folkbokföring konstaterar kammarrätten att konventionens artikel 3.1 är direkt tillämplig och ger en rätt att få barnets bästa bedömt. En intresseavvägning får dock göras (se NJA 2013 s. 1241 och Svea hovrätts beslut i mål nr ÖH 4779-20). I nu aktuellt mål är det fråga om att väga vad som är barnets bästa mot intresset av en korrekt folkbokföring.⁵⁰

3.5.10 Mål om telefontillstånd i häktet

I målet gör domstolen en intresseavvägning av barnets bästa och säkerhetsskäl där den senare får företräde:

Av utredningen framgår vidare att XX har möjlighet en gång i veckan att prata 15 minuter i veckan med sin sambo och med sina barn utanför INTIK-systemet. Domstolen håller med XX att denna tid är mycket begränsad och att tiden i sig kan vara svårförenlig med barnens bästa. Såsom dock har nyligen beskrivits i Högsta domstolens praxis kan barnens bästa, även nu när barnkonventionen har blivit lag, ibland behöva vika för andra viktiga intressen. Behovet

⁴⁹ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 19556-20

⁵⁰ Kammarrätten i Göteborg, mål nr. 3096-20

av intresseavvägning stämmer också väl överens med häkteslagens systematik av vilken framgår att det ska göras en avvägning mellan den intagnes skäl för att ringa och säkerhetsskäl.⁵¹

3.5.11 Intresseavvägning av barnets bästa i mål om besökstillstånd

I målet gör domstolen en intresseavvägning och en bedömning av barnets bästa där domstolen drar slutsatsen utifrån omständigheterna i fallet att ett besökstillstånd inte är förenligt med barnens bästa.

Vid bedömningen om besök av barn kan beviljas bör särskilt beaktas om barnet är närstående till den intagne. Även andra omständigheter som t.ex. barnets ålder samt de förutsättningar som besöket ska äga rum under bör beaktas. Barnet bör normalt följas åt av en vuxen under besöket. En sådan vuxen kan vara t.ex. en annan vårdnadshavare, en person från socialtjänsten eller någon annan som barnet har förtroende för. (Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse, KVFS 2011:1, FARK Fängelse)

I frågor som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Bedömningar som rör barnets bästa ska ta sin utgångspunkt i det enskilda barnets situation. (1 kap. 2a § 1 st FARK Fängelse)

Mot bakgrund av vad som framkommit i målet om XX, de brott han gjort sig skyldig till och de risker som bedöms föreligga anser förvaltningsrätten att söka besökstillstånd kan vara till skada för barnen.⁵²

3.5.12 Intresseavvägning i mål om indraget körkort

I målet gör domstolen en intresseavvägning mellan barnets bästa och andra intressen, där annat intresse såsom allmänhetens intresse av trafiksäkerhet får företräde:

Barnkonventionen utgör sedan den 1 januari 2020 svensk lag, lag (20181197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt artikel 3 ska vid alla åtgärder som rör barn, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Även med beaktande av de konsekvenser det medför för ett barn att dess vårdnadshavare står utan körkort saknas skäl att sätta ned spärrtiden eftersom barnets bästa kan stå i konflikt med andra intressen, till exempel allmänhetens intresse av trafiksäkerhet. Trots att XX har ett

⁵¹ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. 13543-20

⁵² Förvaltningsrätten i Karlstad, mål nr. 992-20, mål nr. 998-20, mål nr. 1000-20, 1002-20 och 1003-20

behov av körkort för att ta sig till sitt arbete anser förvaltningsrätten att spärrtiden, mot bakgrund att den högsta tillåtna hastighetsbegränsningen överskridits med råge, är rimlig. Det han har anfört medför ingen annan bedömning.⁵³

3.5.13 Intresseavvägning av korrekt folkbokföring och barnets bästa

I första målet gör domstolen bedömningen att en felaktig registrering inte är förenlig med barnets bästa och att omständigheterna i detta fall föranleder att frågan om registreringen bör prövas på nytt. Beslutet upphävs och ärendet skickas tillbaka för ny handläggning. I det andra målet gör domstolen en intresseavvägning mellan barnets bästa och korrekt folkbokföring och drar slutsatsen att intresset av korrekt folkbokföring väger tyngre.

MÅL 1

I artikel 3.1 i barnkonventionen som numera är svensk lag (2018:1197) föreskrivs att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Bestämmelsen om barnets bästa kan behöva vägas in i folkbokföringsärenden (se Högsta förvaltningsdomstolens dom 2020-03-03, mål nr 3456–18, och Kammarrättens i Göteborg dom 2020-09-10, mål nr 3096–20).

En felaktig registrering av ett barns vårdnad är inte förenlig med principen om barnets bästa. I det nu aktuella målet står ord mot ord beträffande autenticiteten av XXs underskrift på anmälan. XXs överklagande lämnades in praktiskt taget omedelbart efter det att hon hade fått ett meddelande om registreringen, vilket talar för att hennes påstående är riktigt. Prövningen av det aktuella överklagandet bör i rådande situation inte begränsas till ett konstaterande att Skatteverket hade fog för registreringen. Det föreligger enligt förvaltningsrätten sådana oklarheter beträffande underlaget för registreringen att denna bör prövas på nytt av Skatteverket. Registreringen ska därför upphävas och ärendet skickas tillbaka till verket för ny handläggning.⁵⁴

⁵³ Förvaltningsrätten i Uppsala, mål nr. 6187-20 E

⁵⁴ Förvaltningsrätten i Linköping, mål nr. 7280-20

MÅL 2

Enligt artikel 3.1 barnkonventionen ska barnets bästa beaktas. I nuvarande mål ska därför en intresseavvägning ske mellan barnets bästa och syftet med folkbokföringen (jfr Kammarrätten i Göteborgs dom den 10 september 2020 i mål nr 3096-20). Syftet med folkbokföringen är att spegla befolkningens verkliga bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden så att olika samhällsfunktioner får ett korrekt underlag för beslut och åtgärder. Uppgifterna läggs direkt till grund för rättigheter och skyldigheter för den enskilde, både i förhållande till enskilda och samhället. Av den anledningen är det viktigt både att uppgifterna är korrekta och att folkbokföringen präglas av stabilitet så att uppgifter inte ändras utan starka skäl (jfr rättsfallet HFD 2019 ref. 9). Även med beaktande av XXs rätt att få sina uppgifter ändrade i folkbokföringen kvarstår förvaltningsrättens bedömning att beviskravet som har fastställts i praxis även i nuvarande fall måste upprätthållas. Detta på grund av att stabiliteten i de registrerade identitetsuppgifterna är av så central betydelse att beviskravet för att ändra uppgifterna måste vara högt. Förvaltningsrätten anser att intresset av en korrekt folkbokföring väger tyngre än barnets intresse att få önskade födelseuppgifter registrerade i nu aktuellt fall.⁵⁵

3.5.14 Det överklagade beslutet inte oförenligt med barnets bästa

I målet anför domstolen att principen om barnets bästa har beaktats men det saknas en närmare redogörelse för hur den har beaktats, vilka omständigheter som legat till grund för prövningen och vilka andra intressen som det har vägts mot och därefter fått företräde:

*Det har vidare inte kommit fram att XXs situation är sådan att hon skulle ha speciella svårigheter att på egen hand, eller med hjälp av sina föräldrar, skaffa en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden. Mot denna bakgrund anser förvaltningsrätten att nämnden haft fog för sitt beslut att avslå XXs ansökan om boende. **Förvaltningsrätten har vid denna bedömning beaktat principen om barnets bästa.** Mot bakgrund av att förvaltningsrätten anser att hennes behov inte tillgodoses genom sökta insatser och mot bakgrund av XXs ålder **bedömer förvaltningsrätten att beslutet att avslå hennes ansökan inte är i strid med principen om barnets bästa.**⁵⁶*

⁵⁵ Förvaltningsrätten i Umeå, mål nr. 1964-20

⁵⁶ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 17400-20

3.5.15 Barnets bästa vid nekande till adoption

I målet gör domstolen bedömningen utifrån omständigheterna i det aktuella fallet och utifrån principen om barnets bästa att det inte är visat att klagande är lämplig som adoptivförälder:

Enligt artikel 21 i Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) får, när det gäller adoption, inga andra intressen sättas före eller anses lika viktiga som hänsynen till barnets bästa. Barnets bästa har i det här sammanhanget således absolut prioritet. Vuxnas längtan att få bilda familj får därmed stå tillbaka för det vanligtvis okända barnets behov av kompetenta föräldrar, i det fall det är tveksamt om den eller de som vill adoptera kan tillgodose ett adoptivbarns särskilda behov (prop. 2003/04:131 s. 86). Sökanden ska ha förmåga att vara förälder till ett adoptivbarn och ha förutsättningar att ge barnet en trygg uppväxt (prop. 2017/18:121 s. 177). Adoptionen ska vara för adoptivbarnets bästa. Därför måste den eller de som ska adoptera ha sådana personliga egenskaper och sådan förmåga till samspel att adoptivbarnets särskilda behov kan tillgodoses. Sökanden ska ha förmåga att vara förälder till ett adoptivbarn och ha förutsättningar att ge barnet en trygg uppväxt. Vid denna prövning bör personliga egenskaper och individuella förutsättningar vara i förgrunden för bedömningen. Den eller de som vill adoptera ska ha tillfredsställande kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och ha blivit informerade om den planerade adoptionens innebörd för att medgivande ska kunna lämnas

Vid en samlad bedömning, med utgångspunkt i barnets bästa, bedömer därför förvaltningsrätten att det inte är visat att XX för närvarande är lämplig som adoptivförälder.⁵⁷

3.5.16 Barnets bästa och återkallande av körkort

Målet handlar om klagande som fått sitt körkort återkallat och där han i sitt överklagande hänvisar till barnkonventionen för att beslutet kommer att drabba barnet:

Barnkonventionen utgör sedan den 1 januari 2020 svensk lag, lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt artikel 3 ska vid alla åtgärder som rör barn, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Av XX:s yttrande

⁵⁷ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 8348-20

till Transportstyrelsen framgår att XX uppgett att han inte kan utöva vårdnaden om sitt barn utan sitt körkort.

Även med beaktande av de konsekvenser det medför för ett barn att dess vårdnadshavare står utan körkort saknas skäl att underlåta återkallelse eller att sätta ned spärrtiden eftersom barnets bästa kan stå i konflikt med andra intressen, till exempel allmänhetens intresse av trafiksäkerhet. Vad XX har anfört medför ingen annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås.⁵⁸

3.5.17 Beaktat barnkonventionen i handläggningen

I båda målen som kommer från samma domstol uppger domstolen att de i sin handläggning har beaktat de rättigheter som tillkommer barn enligt lagen, (vår notering barnkonventionen). Det saknas dock en redogörelse för på vilket sätt domstolen har beaktat barnkonventionen i sin handläggning, vad domstolen har dragit för slutsatser och vilka rättigheter som domstolen syftar på i dessa enskilda fall.

MÅL 1

När barn till separerade föräldrar med gemensam vårdnad bor lika mycket hos båda föräldrarna brukar man tala om växelvis boende. Föräldrarna kan avtala härom men domstol kan också, enligt bestämmelserna i 6 kap. 14 a § föräldrabalken besluta om vem av föräldrarna barnet ska bo tillsammans med, förordna att barnet ska bo växelvis hos var och en av dem. Denna möjlighet utgör en naturlig konsekvens av de riktlinjer för prövningen som anges i 6 kap. 2 a § föräldrabalken och som innebär att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid avgörande av bland annat frågor som rör boende och att det vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska fästas särskilt avseende vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.

Barnkonventionen utgör sedan den 1 januari 2020 svensk lag, lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Förvaltningsrätten har i sin handläggning beaktat de rättigheter som tillkommer barn enligt nämnda lag samt vad som framgår i 6 kap. 2 a § föräldrabalken om att barnets bästa särskilt ska beaktas vid åtgärder som rör barn.⁵⁹

⁵⁸ Förvaltningsrätten i Uppsala, mål nr. 8035-19 E

⁵⁹ Förvaltningsrätten i Uppsala, mål nr. 7107-20

MÅL 2

Barnkonventionen utgör sedan den 1 januari 2020 svensk lag, lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Förvaltningsrätten har i sin handläggning beaktat de rättigheter som tillkommer barn enligt lagen.⁶⁰

3.5.18 Ingen motivering till bedömningen att beslutet är förenligt med barnkonventionen

I det första målet resonerar domstolen att det inte är visat vilka omständigheter som gör att det överklagade beslutet strider mot barnkonventionen. I det andra målet konstaterar domstolen att bedömningen i det överklagade beslutet är förenligt med barnkonventionen eftersom klaganden och hennes två barn är tillförsäkrad en skälig levnadsnivå genom beviljat bistånd. I det tredje målet konstaterar domstolen att beslut att neka bistånd inte strider mot barnkonventionen. Gemensamt för dessa tre mål är att domstolen inte motiverar på vilket sätt det överklagade beslutet är förenligt eller inte förenligt med barnkonventionen.

MÅL 1

XX hänvisar i överklagandet till artiklarna 3 och 12 i barnkonventionen som gäller principen om barnets bästa och rätt att höras. Hon har inte närmare redogjort för de omständigheter varför det överklagade beslutet strider mot barnkonventionen. Enligt förvaltningsrättens bedömning har hon därmed inte visat att beslutet strider mot någon lag eller författning. Beslutet är därför inte olagligt i denna del.⁶¹

MÅL 2

Eftersom kostnader för fritidsaktiviteter ingår i riksnormen bedömer förvaltningsrätten att XX och hennes två barn är tillförsäkrade en skälig levnadsnivå genom det beviljade biståndet. Denna bedömning är enligt förvaltningsrättens mening förenlig med Barnkonventionen.⁶²

⁶⁰ Förvaltningsrätten i Uppsala, mål nr. 7808-19

⁶¹ Förvaltningsrätten i Jönköping, mål nr. 2443-20

⁶² Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 23825-20

MÅL 3

Vid tillämpning av 11 § LMA första stycket görs inget undantag för barn. Enligt förvaltningsrättens mening strider beslutet att inte bevilja fortsatt bistånd inte mot barnkonventionen.⁶³

3.5.19 Slutsats

Än så länge är artikel 3 i barnkonventionen den enda artikel som vi vet har direkt tillämplighet. Detta har FN:s barnrättskommitté tydligt uttryckt i sina så kallade allmänna kommentarer. I ett avgörande som också återges i avsnitt 4.2 fastställer Högsta domstolen att barnets bästa alltid ska utredas, beaktas och bedömas när en utlämning från Sverige rör ett barns rätt.⁶⁴ Bestämmelser motsvarande artikel 3 återfinns även i en rad olika lagar såsom, patientlagen, socialtjänstlagen, utlänningslagen och LSS. Barnets bästa enligt artikel 3 är den mest åberopade artikeln av förklarliga skäl och även motsvarande bestämmelser i olika lagar som tillämpas mest. Syftet med utdragen ur domarna är att illustrera att det finns ett spektrum avseende bedömningen av barnets bästa. Utdragen ur de granskade domarna visar hur olika bedömningarna ser ut i de olika förvaltningsdomstolarna. Det handlar bland annat om att konstatera att barnets bästa är direkt tillämplig, enbart ett konstaterande att kommunen har beaktat barnets bästa inom ramen för det överklagade beslutet, att barnets bästa särskilt har beaktats eller att förvaltningsrätten vid bedömningen har beaktat principen om barnets bästa. Vidare görs det intresseavvägningar mellan olika intressen såsom allmänhetens intresse av trafiksäkerhet, vikten av en korrekt folkbokföring och en intagens intresse av att träffa sina barn eller ha telefonkontakt med dem.

Avseende tillämpningen av barnkonventionen går det att urskilja formuleringar såsom att förvaltningsrätten i sin handläggning beaktat barnkonventionen, beaktat de rättigheter som tillkommer enligt lagen och att beslutet inte strider mot barnkonventionen. I mål om laglighetsprövning är det också vanligt att domstolen bedömer att klagande inte i tillräcklig stor utsträckning har lyckats visa varför beslutet strider mot barnkonventionen.

3.6 LVU-mål där bedömningen av barnets bästa och barns rätt att komma till tals förekommer

I mål som handlar om tvångsvård och omhändertagande enligt LVU visar domstolen en större benägenhet till att hänvisa ställningstagande, bedömningar och slutsatser till barnets bästa för att motivera tvångsvård och placering av barn i familjehem.

⁶³ Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr.11059-20

⁶⁴ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som³⁶ bedöms vara barnets bästa), Högsta domstolen beslut, mål nr. Ö 1020-20

Bestämmelsen om barnets bästa i LVU är starkare i förhållande till barnets bästa i andra lagar såsom LSS och socialtjänstlagen men också artikel 3 i barnkonventionen eftersom barnets bästa i dessa mål ska vara *avgörande* och inte bara *särskilt beaktas*. En bedömning av barnets bästa utifrån de enskilda omständigheterna i fallet utgör nästan huvudregeln i dessa mål än undantag, och i vissa fall där det handlar om äldre barn ges även barnet möjlighet att komma till tals vilket också redovisas i domen. Det är vanligt att domstolen använder sig av barnets bästa för att motivera umgängesbegränsning.

3.6.1 Umgängesbegränsning vid omhändertagande

I målet gör domstolen bedömningen utifrån samtliga omständigheter i fallet att det är nödvändigt med umgängesbegränsning och att ett umgänge inte är förenligt med barnets bästa:

Med hänsyn till detta, barnens ålder och mot bakgrund av övriga omständigheter i målet anser kammarrätten att beslutet om umgängesbegränsning är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården och för att tillgodose XXs och YXs behov av trygghet. Mindre ingripande begränsningar av umgänget bedöms inte kunna tillgodose detta behov. Ett umgänge mellan föräldern och barnen är inte heller för närvarande förenligt med deras bästa.⁶⁵

3.6.2 Barnets bästa

I målet betonar domstolen att vid beslut enligt LVU ska vad som är bäst för den unge vara avgörande:

Förvaltningsrätten har tagit del av nämndens utredning och hört parterna vid den muntliga förhandlingen. Av 1 § LVU framgår att den som är under 18 år ska beredas vård enligt lagen om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av vårdnadshavarna. Enligt 2 § LVU ska vård beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. LVU är i första hand en skyddslagstiftning för barn och unga. Detta har kommit till uttryck bland annat genom bestämmelsen i 1 § femte stycket LVU där det anges att, vid beslut enligt lagen, ska vad som är bäst för den unge vara avgörande. Bestämmelsen har tillkommit i syfte att stärka barnperspektivet i lagen och anpassa den till de åtaganden som

⁶⁵ Kammarrätten i Sundsvall, mål nr. 924-20.

gjorts enligt barnkonventionen. I en konflikt mellan barnets behov och andra intressen ska hänsynen till barnets bästa alltid ges företräde (prop. 2002/03:53 s. 77-78 och 105).⁶⁶

3.6.3 Umgänge och barnets bästa

Domstolen uppger att beslut om umgänge måste ske utifrån det aktuella barnets bästa, hennes behov och kontakt med föräldrarna:

Umgänget måste ske utifrån XX:s bästa och utgå från hennes behov av kontakt med föräldrarna. I målet har framkommit att XX har varit placerad enligt 2 § LVU sedan år 2018 till följd av sina föräldrars alkoholmissbruk.⁶⁷

3.6.4 Umgängesbegränsning och barnets bästa

Domstolen konstaterar att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut enligt LVU och att det i aktuellt fall är barnets bästa att begränsa umgänget mellan klagande (förälder) och barnen:

Av 1 § femte stycket LVU följer att det är vad som är bäst för den unge som ska vara avgörande vid beslut enligt LVU. Vid en konflikt mellan barnets behov och andra intressen, ska hänsynen till barnets bästa alltid ges företräde. Den närmare innebörden av barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall. Så långt det är möjligt ska både kortsiktiga och långsiktiga effekter för barnet beaktas (prop. 2002/03:53 s. 76 f.).

Begränsningen av umgänget mellan XX och barnen är enligt förvaltningsrätten inte att bedöma som oproportionerlig då den tjänar barnens bästa, som även är det som ska ges företräde vid avgörandet i nu aktuellt mål. Begränsningen av umgänget är enligt förvaltningsrätten snarare ett proportionerligt steg i riktningen mot utökat umgänge. Den art och omfattning av umgänget som nämnden har beslutat om framstår således som proportionerligt för ovannämnda syften. Förvaltningsrätten finner således att nämnden har förfarit riktigt i bedömningen att umgänget mellan XX och barnen alltjämt behöver begränsas på det sätt som nu har gjorts. Förvaltningsrätten avslår därför XXs överklagande.⁶⁸

⁶⁶ Förvaltningsrätten i Linköping, mål nr. 3193-20

⁶⁷ Förvaltningsrätten i Umeå, mål nr. 2450-19

⁶⁸ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 22858-20

3.6.5 Mål om umgängesbegränsning med en förälder

I målet som handlar om umgängesbegränsning mellan en förälder och ett barn som omhändertagits enligt LVU redovisar domstolen det som barnet själv har uttryckt:

Med beaktande av det som har framkommit samt att XX, i dag 14 år gammal, har uttryckt en tydlig vilja att inte ha något umgänge med pappan utöver vykort en gång per månad, är umgängesbegränsningen för närvarande förenlig med XXs bästa och därmed nödvändig för att inte riskera den fortsatta vården av henne. Överklagandet ska därför avslås.⁶⁹

3.6.6 Mål om umgängesbegränsning där domstolen gör olika bedömningar avseende två syskon med hänvisning till barnets bästa

Detta mål är intressant på så sätt att målet gäller två syskon, där ansvarig nämnd har beslutat om umgängesbegränsning avseende båda syskonen medan domstolen gör olika bedömningar avseende syskonen. Domstolen bifaller överklagandet delvis där en total umgängesbegränsning inte anses vara i enlighet med det ena barnets bästa, medan domstolen avslår överklagandet avseende det andra barnet:

När barn bereds vård med stöd av LVU är grundtanken att de så snart det kan ske ska återförenas med sina föräldrar. För att en återförening ska kunna ske är det viktigt att det kommer till stånd ett fungerande umgänge mellan barnen och deras föräldrar. Nämnden ska därför tillämpa möjligheten till umgängesbegränsning restriktivt. Begränsningar får göras om de är nödvändiga med hänsyn till ändamålet med vården. LVU är en lag vars syfte är att med beaktande av rättssäkerhetens krav ge barn och ungdomar skydd. Vid en intresseavvägning mellan ett barns vårdbehov och föräldrarnas rätt och intresse av att träffa barnet ska barnets bästa vara avgörande. Det kan även noteras att barnen, såvitt framkommit, inte gett uttryck för någon ovilja att träffa sin moder.

BARN 1

En total umgängesbegränsning kan inte heller anses vara i enlighet med hennes bästa. I denna bedömning har förvaltningsrätten särskilt beaktat lillasystemens ålder och de risker för de framtida banden mellan mor och barn som en total umgängesbegränsning medför. Utredningen i målet ger inte heller förutsättningar för förvaltningsrätten att ta ställning till om en mindre ingripande

⁶⁹ Kammarrätten i Sundsvall, mål nr. 300-20

umgängesbegränsning kan vara befogad och möjlig att genomföra. Nämndens beslut avseende lillasystem ska därmed upphävas i sin helhet.

BARN 2

Förvaltningsrätten beaktar härvid särskilt att vården alltjämt är i ett inledande skede. Vad som stadgas i artikel 8 i Europakonventionen samt i FN:s barnkonvention leder inte till någon annan bedömning då restriktionerna inte är mer ingripande än vad som är nödvändigt samt att det även får anses vara till storasystemens bästa att planerad vård kan genomföras. Redan på den grunden anser förvaltningsrätten att nämnden haft fog för sitt beslut om total umgängesbegränsning. Överklagandet ska därför avslås i den del det avser storasystemen.⁷⁰

3.6.7 Beredande av vård och barnets bästa

I målet redovisar domstolen för vad det aktuella barnet själv uppger samtidigt som domstolen gör en intresseavvägning mellan barnets rätt till sin familj och barns rätt att skyddas mot alla former av våld, där det senare anses vara barnets bästa och får således företräde:

Vid fastställande av vad som är barnets bästa tas fasta på bland annat vad barnet själv ger uttryck för samt de rättigheter som tillkommer barn enligt barnkonventionen. X ger uttryck för att han tycker om sin mamma och vill vara hos sin mamma. Han är ett barn som med hänsyn till sina diagnoser har särskilda behov. Han har enligt barnkonventionen en rätt till sin familj och en rätt till skydd innebärande att skiljas från dem endast om det är nödvändigt för hans bästa. Barnkonventionen ger dock också barn rätt att skyddas från alla former av våld samt rätt till att deras utveckling säkerställs. Att skyddas från våld är en tungt vägande grundläggande rättighet. Förvaltningsrätten anser att Xs bästa primärt är att skyddas från eventuellt våld och eventuella omsorgsbrister som kan skada honom och hans hälsa och utveckling. Därefter är det bästa för honom att få vara med och bo tillsammans med sin mamma. Detta med hänsyn till hans ålder och mognad samt vad han själv önskar.

LVU är en skyddslagstiftning för barn och det är barnets bästa som ska vara avgörande för beslutet om vård. Med detta som utgångspunkt och med beaktande av den praxis som redogjorts för anser förvaltningsrätten att det med tillräcklig grad av säkerhet är

⁷⁰ Förvaltningsrätten i Uppsala, mål nr. 17898-20

*utrett att de missförhållanden avseende våld som X har berättat om har förekommit. Detta även med beaktande av att uppgifterna nu har tagits tillbaka. Det våld X har utsatts för är att betrakta som misshandel i LVU-lagstiftningens mening. Händelserna har inträffat vid upprepade tillfällen och under lång tid. Våldet har varit av sådan art och omfattning att det bedöms utgöra en påtaglig risk att skada Xs hälsa och utveckling. **Det skydd som ett omhändertagande enligt LVU innebär för X är i enlighet med vad förvaltningsrätten bedömer vara hans bästa.**⁷¹*

3.6.8 Placering och barnets bästa i familjehem

I målet gör domstolen bedömningen att den beslutade placeringen som är föremål för prövning inte strider mot barnets bästa med hänvisning till omständigheterna i det enskilda fallet:

Enligt 11 § första stycket LVU bestämmer socialnämnden hur vården av den unge ska ordnas och var hon ska vistas under vårdtiden. Av andra stycket framgår att nämnden får medge att den unge vistas i sitt eget hem om detta kan antas vara bäst ägnat att främja vården av honom eller henne. Av 1 § femte stycket samma lag framgår att vad som är bäst för den unge ska vara avgörande vid beslut enligt lagen. Vid ett överklagande av ett placeringsbeslut är domstolens prövning inte begränsad till att endast avse lämpligheten av socialnämndens beslut. Det överklagade beslutet kan inte bara upphävas, utan även ändras eller ersättas med ett helt nytt beslut. Vid val av familjehem är principen om barnets bästa överordnad övriga vägledande principer såsom återförenings- och närhetsprincipen. Enligt dessa ska socialnämnden bland annat beakta förutsättningarna för att barnet ska kunna behålla kontakten med sina föräldrar, syskon och övriga nätverk samt därigenom underlätta en återförening med ursprungsfamiljen. Barnet bör som regel placeras så nära hemmet som möjligt (se Högsta förvaltningsdomstolens avgörande, HFD 2015 ref 36).

Frågan i målet är om nämnden har haft fog för sitt beslut att placera XX i aktuellt familjehem. I prövningen ska särskilt bedömas om den beslutade placeringen är förenligt med barnets bästa och kan tillgodose hennes vårdbehov eller om det finns skäl att frångå nämndens beslut.

⁷¹ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. 13915-20

Det som NN anført i sitt överklagande är främst skäl grundade på att det inte skulle vara XX:s bästa att vara placerad utanför hemmet. Att XX ska beredas vård enligt LVU är redan beslutat och är inte föremål för förvaltningsrättens prövning i det här målet. Förvaltningsrättens prövning begränsas, som ovan nämnts, till en prövning av lämpligheten av det nu aktuella föräldrahemmet. Av utredningen som finns i målet samt av yttrandet från XXs ställföreträdare framkommer att XX funnit sig väl tillrätta i familjehemmet och kommit familjehemsföräldrarna nära. **Förvaltningsrätten anser inte att det framkommit något i målet som visar att den beslutade placeringen inte skulle vara förenlig med XXs bästa.** Det har inte heller framkommit att den på något sätt skulle stå i strid med vården av XX. Mot denna bakgrund menar förvaltningsrätten att moderns överklagande ska avslås.⁷²

I målet gör domstolen bedömningen att den beslutade placeringen som är föremål för prövning inte strider mot barnets bästa med hänvisning till omständigheterna i det enskilda fallet:

Enligt 11 § första stycket LVU bestämmer socialnämnden hur vården av den unge ska ordnas och var hon ska vistas under vårdtiden. Av andra stycket framgår att nämnden får medge att den unge vistas i sitt eget hem om detta kan antas vara bäst ägnat att främja vården av honom eller henne. Av 1 § femte stycket samma lag framgår att vad som är bäst för den unge ska vara avgörande vid beslut enligt lagen. Vid ett överklagande av ett placeringsbeslut är domstolens prövning inte begränsad till att endast avse lämpligheten av socialnämndens beslut. Det överklagade beslutet kan inte bara upphävas, utan även ändras eller ersättas med ett helt nytt beslut. Vid val av familjehem är principen om barnets bästa överordnad övriga vägledande principer såsom återförenings- och närhetsprincipen. Enligt dessa ska socialnämnden bland annat beakta förutsättningarna för att barnet ska kunna behålla kontakten med sina föräldrar, syskon och övriga nätverk samt därigenom underlätta en återförening med ursprungsfamiljen. Barnet bör som regel placeras så nära hemmet som möjligt (se Högsta förvaltningsdomstolens avgörande, HFD 2015 ref 36).

Frågan i målet är om nämnden har haft fog för sitt beslut att placera XX i aktuellt familjehem. I prövningen ska särskilt bedömas om den beslutade placeringen är förenligt med barnets bästa och kan

⁷² Förvaltningsrätten i Falun, mål nr. 6019-19

tillgodose hennes vårdbehov eller om det finns skäl att frågå nämndens beslut.

Det som NN anfört i sitt överklagande är främst skäl grundade på att det inte skulle vara XX:s bästa att vara placerad utanför hemmet. Att XX ska beredas vård enligt LVU är redan beslutat och är inte föremål för förvaltningsrättens prövning i det här målet. Förvaltningsrättens prövning begränsas, som ovan nämnts, till en prövning av lämpligheten av det nu aktuella föräldrahemmet. Av utredningen som finns i målet samt av yttrandet från XXs ställföreträdare framkommer att XX funnit sig väl tillrätta i familjehemmet och kommit familjehemsföräldrarna nära. **Förvaltningsrätten anser inte att det framkommit något i målet som visar att den beslutade placeringen inte skulle vara förenlig med XXs bästa.** Det har inte heller framkommit att den på något sätt skulle stå i strid med vården av XX. Mot denna bakgrund menar förvaltningsrätten att moderns överklagande ska avslås.⁷³

3.6.9 Barnets bästa och avvägningar

I målet gör domstolen bedömningen mot bakgrund av omständigheterna i det aktuella fallet att det är barnets bästa att inte flyttas från sitt befintliga familjehem:

Syftet med ett flyttningsförbud är att skydda barnet från skadliga flyttningar. Bland de omständigheter som ska beaktas vid beslut om flyttningsförbud är den unges ålder, utvecklingsgrad, egenskaper och känslomässiga bindningar. Vidare måste beaktas den tid den unge har vårdats på annan plats än hos föräldrarna, de levnadsförhållanden den unge befinner sig under och de som han eller hon kommer till. Vårdnadshavarens kontakter med den unge under den tid som de varit åtskilda bör också vägas in. En viktig faktor vid bedömningen är barnets egen vilja. Har barnet fyllt 15 år bör dess vilja inte frångås utan vägande skäl men även yngre barns inställning bör beaktas. Barnets önskemål kan ha betydelse för bedömandet av risken för skada på barnet vid en flyttning (prop. 1979/80:1 s. 541). Enligt 1 § femte stycket LVU ska vad som är bäst för den unge vara avgörande vid beslut enligt lagen. Bestämmelsen bygger på artikel 3 i FN:s barnkonvention och infördes för att tydliggöra att LVU är en skyddslagstiftning för barn. Ordalydelsen "avgörande" valdes för att markera att inga andra intressen ska tillåtas gå före den unges

⁷³ Förvaltningsrätten i Falun, mål nr. 6019-19

intressen vid beslut enligt lagen (prop. 2002/03:53 s. 76 ff. och s. 105).

Avbrott i relationer som är viktiga för barnet och uppbrott från dess invanda miljö kan i sig innebära en risk för skada (se Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i HFD 2011 ref. 13). Mot bakgrund av vad som kommit fram i målet och med beaktande av XXs bästa anser förvaltningsrätten att det står klart att det finns en påtaglig risk att XXs hälsa och utveckling skadas om han i nuläget flyttas från sitt familjehem. Därtill har det i målet framkommit att nämnden har inlett en utredning om överflyttning av vårdnaden för XX till familjehemsföräldrarna. Det framstår om olämpligt att göra någon förändring av XX boendeförhållanden så länge denna fråga är aktuell.⁷⁴

3.6.10 Umgängesbegränsning enligt LVU och barnets inställning

I målet redovisar domstolen den unges inställning avseende umgänge med en förälder som också får avgörande betydelse i domstolens avgörande:

*XXs dotter är 16 år gammal och annat har inte framkommit än att hon uppnått en sådan mognad som motsvarar hennes ålder. Det har inte heller framkommit skäl att ifrågasätta att hennes inställning till umgängen med sin mamma är ett uttryck för hennes verkliga vilja. Med hänsyn till detta anser förvaltningsrätten att dotterns nuvarande inställning till umgänge med XX ska tillmätas avgörande betydelse vid bedömningen av om det finns skäl för fortsatt total umgängesbegränsning. **Förvaltningsrätten finner mot denna bakgrund att det måste anses vara det bästa för dottern att något umgänge inte utövas med XX så länge dottern själv inte kan acceptera det** (se RÅ 2005 ref 66).⁷⁵*

3.6.11 Placering och barnets bästa

Förvaltningsrätten har förståelse för att XX önskar att barnen ska finnas inom ett närmare avstånd men gör bedömningen att det geografiska avståndet inte begränsar möjligheten till ett regelbundet umgänge eller försvårar en framtida återförening. Principen om barnets bästa är därtill överordnad övriga för placeringen vägledande principer, såsom återförenings- och närhetsprincipen.

Sammanfattningsvis anser förvaltningsrätten att de som framkommit

⁷⁴ Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr. 5861-20

⁷⁵ Kammarrätten i Göteborg, mål nr. 3893-20

i målet inte är tillräckligt för att anse att nuvarande placering kan anses vara olämplig eller att det finns skäl att uppdra åt nämnden att utreda någon i nätverket. NN OCH PN har ett behov av kontinuitet och nuvarande placering bedöms vara lämplig och förenlig med barnens bästa.⁷⁶

3.6.12 Fortsatt placering enligt LVU

I målet bedömer domstolen utifrån omständigheterna i det aktuella fallet och barnets bästa att en omplacering till ett familjehem får företräde framför andra intressen som närheten till vårdnadshavarna:

Av utredningen i målet framgår att XX har fått byta familjehem flera gånger, delvis på hennes egen begäran. I nu beslutat familjehem har XX dock landat väl och hon trivs även på sin nya skola, både enligt XX själv och familjehemmet. XX motsätter sig inte placeringen som sådan men har uttryckt att hon vill hem till sina föräldrar. Nu aktuell placering innebär en flytt till en annan kommun än den där XXs vårdnadshavare bor. Detta försvårar enligt vårdnadshavarna kontakten mellan dem samt möjligheten för att återförenas. Utgångspunkten är enligt förvaltningsrättens bedömning att XX ska placeras så nära hemmet som möjligt. Vad som är bäst för barnet är dock alltid det som är avgörande. XX har uttryckt att hon vill hem till sin familj. I utredningen framkommer att hon pendlat mellan det och att inte vilja flytta tillbaka till sina föräldrar. Mot bakgrund av omständigheterna som föranledde vården enligt LVU samt den lojalitetskonflikt som barn kan hamna i gentemot sina föräldrar anser förvaltningsrätten att det inte är konstigt att XX skiftar i sin inställning i frågan. Förvaltningsrätten finner dock att inget annat har framkommit än att en placering utanför det egna hemmet är nödvändigt. Att XX ska placeras hos sina föräldrar är därför inte aktuellt i det här läget. Vid en sammantagen bedömning anser förvaltningsrätten att omplaceringen till ett nytt familjehem är förenlig med XXs bästa, utifrån hennes välbefinnande och utveckling. Vad som är bäst för XX går före alla andra intressen, så som exempelvis närheten till vårdnadshavarna. Skäl att ändra det överklagade beslutet finns därför inte.⁷⁷

⁷⁶ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr. 1127-20

⁷⁷ Förvaltningsrätten i Linköping, mål nr. 1633-20

3.6.13 Barns rätt att komma till tals

I båda målen redovisar domstolen för barnets inställning och vad barnet framfört när barnet har fått komma till tals.

MÅL 1

XX känner sig missförstådd och att man inte lyssnat på henne. Hon samtycker dock till vård enligt 3 § LVU. Mot bakgrund av Barnkonventionen ska hennes genuina samtycke till vården beaktas trots att hon är under 15 år. På SiS-placeringen har hon deltagit i att utreda i hur hon mår. XX känner nu att det är lugnt omkring henne och att hon kan stanna kvar på SiS-hemmet, men hon vill inte tillbaka till det tidigare familjehemmet. XX vill medverka till en planering kring sina behov och hon vill då bli lyssnad på och vill få förslag. Hon vill dock inte bli pressad in i en situation, eller att något som rör henne bestäms över hennes huvud. Sedan XX nu påbörjat medicinering känner hon att hon får lugn och ro och försöker hitta ett fotfäste. Om hon bara blir lyssnad på är hennes samtycke till vården enligt 3 § LVU definitivt genuint.⁷⁸

MÅL 2

X, som är 12 år gammal, har fått möjlighet att komma till tals i målet genom sin ställföreträdare och offentliga biträde som också har framfört hennes inställning i frågan om hennes behov av vård med stöd av LVU. X har dessutom vid upprepade tillfällen fått komma till tals och framföra sina synpunkter i socialnämndens utredning. Y (företrädare) har därtill getts tillfälle att lämna in ett skriftligt yttrande till domstolen som ytterligare förklarar Xs inställning. Enligt förvaltningsrättens uppfattning är såväl kraven i 36 § LVU som i artikel 12 i barnkonventionen när det gäller Xs rätt att komma till tals därmed uppfyllda.⁷⁹

3.6.14 Umgängesbegränsning

Målet handlar om en vårdnadshavare som vill få umgängesrätt med sina barn som omhändertagits och placerats i familjehem:

Enligt artikel 9 punkten 3 i FN:s konvention om barns rättigheter ska konventionsstaterna respektera rätten för det barn som är skilt från

⁷⁸ Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr. 6710-20

⁷⁹ Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr. 14888-20

den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkta kontakter med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.

LVU är i första hand en skyddslagstiftning för barn och unga, vilket kommer till uttryck bland annat genom bestämmelsen i 1 § femte stycket LVU. I en konflikt mellan barnets behov och andra intressen är det således barnets behov av umgänge som ska beaktas i första hand, inte föräldrarnas.

Mot bakgrund av ovanstående finns anledning att anta att ett umgänge mellan XX och hennes sex barn skulle kunna skada syftet med den vård barnen nu får. Vid beaktande av vad som är bäst för barnen och deras behov av umgänge finns det således starka skäl som talar för att umgänget mellan XX och hennes sex barn helt bör begränsas. Att XX, enligt vad hon själv beskriver, genomgått en positiv förändring i sin livssituation sedan barnen placerades förändrar inte denna bedömning eftersom det är barnens behov som främst ska beaktas. Utskottet har således haft fog för sitt beslut och överklagandet ska därför avslås.⁸⁰

3.6.15 Slutsatser

Mål som rör tvångsvård enligt LVU står ut från alla andra måltyper och mål på så sätt att bland de granskade målen är det här de enda målen där barns inställning och åsikter redovisas, om de fått komma till tals, och där en relativt utförlig bedömning av barnets bästa görs utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det gör dessa mål unika i granskningen. Måltypen kan delas upp i olika grupper såsom, umgängesbegränsning, bereda vård av unga, placering av den unge och fortsatt placering i familjehem. Majoriteten av målen rör umgängesbegränsning. Det som vidare är unikt i dessa fall är att bifallsfrekvensen är nästintill obefintlig. Med undantag för ett fall där förvaltningsrätten upphävde beslut om fortsatt placering utanför hemmet har domstolen endast bifallit när det har varit fråga om en ansökan från ansvarig nämnd i kommunen att bereda den unge för fortsatt vård. Samtliga avgöranden har motiverats med barnets bästa, då huvudregeln i LVU också är att barnets bästa är avgörande. Till skillnad från andra måltyper är det här inte fråga om att väga vårdnadshavares rätt till sitt barn eller andra intressen, utan barnets bästa ska väga tyngst. Det som är gemensamt för den här måltypen är att samtliga av de granskade domarna innehåller en mer utförlig beskrivning och förklaring till varför domstolen avslår överklagandet i förhållande till andra måltyper och ofta då med motiveringen att överklagandet inte är det som är barnets bästa i det aktuella fallet.

⁸⁰ Förvaltningsrätten i Jönköping, mål nr. 5282-20

Som nämnts i inledningen av detta avsnitt har ett utdrag ur de granskade domarna presenterats i syfte att illustrera hur domstolen gör en bedömning av barnets bästa, hur domstolen resonerar kring barnets bästa samt om det redovisas när barn har fått komma till tals. De olika utdragen ur domar visar att olika förvaltningsrätter och kammarrätter i varierande omfattning gör en bedömning av barnets bästa och tillämpar barnkonventionen i olika utsträckning. Intressant att notera är att vårdnadshavaren åberopar barnkonventionen till stöd för sitt överklagande och främst i mål om umgänge.

4. ALLMÄN DOMSTOL OCH SPECIALDOMSTOLAR

De vanligaste, återkommande måltyperna i allmän domstol där barnkonventionen nämns, är främst vårdnad, boende och umgängesmål, migrationsmål och mål som rör förlängning av hyresavtal och vräkning. Även i några utvisnings- och brottmål omnämns barnkonventionen.⁸¹ Specialdomstolar är Mark- och miljödomstolen samt migrationsdomstolen och migrationsöverdomstolen.⁸²

4.1 Adoptionsmål

Följande två mål kommer från Högsta domstolen och är intressanta på så sätt att saken är densamma i båda målen men utefter omständigheterna har domstolen gjort två olika bedömningar. Båda målen handlar om bedömningen av när en styvbarns adoption är lämplig. I det första fallet anser domstolen att en styvbarns adoption inte är lämplig med motiveringen att barnet i fråga inte har uttryckt någon tydlig åsikt i frågan om adoption. Hans ålder och mognad är inte heller sådan att han fullt ut kan förstå vad en adoption innebär eller överblicka de långsiktiga konsekvenserna av den. I det andra fallet anser domstolen att barnet ifråga har gett uttryck för att han inte vill träffa sin biologiska pappa och vill bli adopterad av sin styvpappa och att hans ålder gör att han själv kan bestämma om han vill träffa sin pappa eller inte.

MÅL 1

XX är nio år. Han har visserligen gett uttryck för att han inte känner sin biologiska pappa och att han inte vill träffa honom. Det har dock inte framkommit något som tyder på att han har reagerat negativt när han har träffat YY.

⁸¹ 35 mål från allmänna domstolar, varav 4 från Högsta domstolen, 13 från hovrätterna och 18 från tingsrätterna. 48

⁸² 36 mål från specialdomstolarna, varav 1 från mark- och Miljööverdomstolen, 14 från Mark- och miljödomstolen, 3 från Migrationsöverdomstolen och 18 från migrationsdomstolarna.

20. Även om YY och XX för närvarande inte har någon nära kontakt med varandra saknas inte förutsättningar för att de på sikt ska kunna knyta familjeband till varandra och att kan utgöra ett YY för XX och bidra till hans trygghet och utveckling.

21. XX har inte uttryckt någon tydlig åsikt i frågan om adoption. Hans ålder och mognad är inte heller sådan att han fullt ut kan förstå vad en adoption innebär och överblicka de långsiktiga konsekvenserna av den. Även med beaktande av att hänsyn ska tas till barnets vilja kan de åsikter som han har gett uttryck för inte tillmätas avgörande betydelse vid bedömningen av om en adoption är lämplig.

22. Vid en samlad bedömning - och med hänsyn framför allt till att det fortfarande får anses möjligt att bygga upp en nära relation mellan YY och XX - är det inte lämpligt att adoptionen får genomföras.

23. Adoptionsansökan ska därför avslås.⁸³

MÅL 2

20. XX har uppgett att han inte vill träffa YY och att han vill att ZZ ska adoptera honom. Han blev glad när han hörde att ZZ ville det. Han har sagt att han kanske vill träffa sin biologiska pappa när han är äldre. XX har skrivit under adoptionsansökan.

21. XX ger tydligt uttryck för sin önskan att adopteras av ZZ. Han har inte träffat YY på många år och vill inte träffa honom nu. Med hänsyn till hans ålder kan han själv bestämma om han ska träffa sin biologiska pappa. Han måste också få ha ett stort inflytande över adoptionsfrågan. YY har under de senaste åren inte vidtagit några åtgärder för att skapa en relation till XX. Högsta domstolen finner, mot den nu angivna bakgrunden, att det är lämpligt att ZZ får adoptera XX.

22. Adoptionsansökan ska därför bifallas.⁸⁴

4.2 Migrations- och utvisningsmål

Utöver målet från migrationsöverdomstolen finns det fyra domar av intresse från migrationsdomstolen där klaganden har fått bifall och där en bedömning har gjorts av barnets bästa. Domar från migrationsdomstolen måste läsas med viss försiktighet

⁸³ Högsta domstolen, mål nr. Ö 5227-19

⁸⁴ Högsta domstolen, mål nr. Ö 61618-19

eftersom det finns fall som är nämndemannadomar vilket innebär att majoriteten av nämndemännen anser att överklagandet ska bifallas eller avslås, medan domaren i målet skriver sig som skiljaktig och är av motsatt uppfattning. I de samtliga fyra målen som redovisas nedan har klagande fått bifall, men där ordförande i ett eller två av målen är skiljaktig dvs. domaren är av motsatt uppfattning. Domarna illustrerar hur domstolen har gjort en bedömning av barnets bästa. De två sista målen som handlar om utvisning illustrerar hur domstolen har gjort en avvägning mellan barnets bästa och intresset av att upprätthålla lag och ordning och utvisa en person som är dömd för allvarlig brottslighet. I båda målen har intresset av att upprätthålla lag och ordning fått väga tyngre än barnets bästa. Domarna är intressanta på så sätt att domstolen redovisar intresseavvägningen och förklarar vilket intresse och varför det väger tyngst.

MÅL 1

Vid ett avslag riskerar han även att skiljas från sin mamma. Utifrån dessa omständigheter och med hänsyn tagen till att barnets bästa särskilt ska beaktas i fall som rör barn, anser domstolen att XXs situation är både ömmande och udda. XX har särskild anknytning till Sverige i form av sin mamma som har permanent uppehållstillstånd här. Det har inte framkommit några hinder mot att bevilja honom uppehållstillstånd i Sverige.⁸⁵

MÅL 2

Prövningen görs därför i detta fall i första hand utifrån XXs anknytning till sina barn. Enligt 1 kap. 10 § UtL ska ifall som rör ett barn särskilt beaktas vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver. (Artikel 3 och Artikel 9) Utgångspunkten när det gäller uppehållstillstånd på grund av anknytning till barn är att det ska vara permanent. Det har inte framkommit några omständigheter som talar mot att XX ska beviljas uppehålls-tillstånd eller mot att tillståndet ska vara permanent. Han ska därmed beviljas permanent uppehållstillstånd på grund av anknytning till sina barn.⁸⁶

MÅL 3

Domstolen gör följande bedömning. Det är visserligen ostridigt att det finns ett nätverk i Armenien, bestående av i vart fall mormodern. XX känner emellertid inte till annat än det familjehem i vilket hon levit och fostrats i under drygt två år. Hon placerades där av socialtjänsten

⁸⁵ Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr. 21565-19

⁸⁶ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr. UM 839-18

med stöd av socialtjänstlagen eftersom hennes mor redan vid födseln av sagt sig vårdnaden, om än inte i formell mening. XX har aldrig träffat sin mor som, såvitt framgår, fortfarande vistas i Sverige. XXs anpassning till Sverige kan inte annat än beskrivas som god, trots hennes låga ålder. Domstolen menar att, med barnrättsperspektivet för ögonen, ett uppbrott från det levnadssätt som hon är bekant med i Sverige inte är för hennes bästa. Detta även om utvisningen skulle ske tillsammans med hennes mor. Det är domstolens sammantagna bedömning att statens intresse i detta fall bör ge vika. Domstolen konstaterar därmed att det finns särskilt ömmande omständigheter som gör att XX bör få stanna i Sverige. Det skulle strida mot Barnkonventionens artikel 3 att utvisa XX. Hon ska därför, med stöd av 5 kap. 6 andra stycket utlänningslagen, beviljas uppehållstillstånd i Sverige.⁸⁷

MÅL 4

Enligt 1 kap. 10 § UtL ska i fall som rör ett barn särskilt beaktas vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver. Av artikel 3 i Barnkonventionen framgår att vad som bedöms vara barnets bästa ska beaktas i första hand vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Av artikel 9 i Barnkonventionen framgår att konventionsstaterna ska säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot dess vilja, utom i de fall behöriga myndigheter bedömer att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa.

Av artikel 9 i Barnkonventionen framgår att konventionsstaterna ska säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot dess vilja, utom i de fall behöriga myndigheter bedömer att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. XXs make och dotter har beviljats flyktingstatusförklaring och permanent uppehållstillstånd i Sverige. Hon har därmed ett familjeliv i Sverige som faller inom Europakonventionens artikel 8 och en utvisning utgör således en begränsning i detta familjeliv.

För att avgöra om denna begränsning, som har stöd i utlänningslagstiftningen, är proportionerlig i förhållande till Sveriges intresse av att upprätthålla en reglerad invandring och därmed förebygga oordning måste en helhetsbedömning göras där de olika intressena vägs mot varandra. Vid denna bedömning beaktar

⁸⁷ Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr. UM 4316-20

domstolen att familjen etablerades redan i hemlandet och att det inte har kommit fram något som tyder på att familjemedlemmarna tidigare har levt åtskilda.

XX har såvitt kommit fram haft vårdnaden om dottern allt sedan hennes födelse och de har ingått i samma hushåll. Det får således anses finnas ett starkt och ömsesidigt beroendeförhållande mellan XX och hennes dotter, som alltså är ett litet barn. XXs make och dotter har beviljats uppehållstillstånd i Sverige på grund av skyddsbehov, vilket påverkar familjens möjligheter att upprätthålla familjelivet i ett annat land. Mot bakgrund av det ovan sagda och vid en sammantagen bedömning anser migrationsdomstolen att statens intresse av att förebygga oordning och upprätthålla respekten för utlänningslagstiftningen inte kan anses överväga XX:s och hennes familjs intresse av skydd för sitt familjeliv i Sverige. En utvisning av XX skulle därmed innebära ett oproportionerligt intrång i deras rätt till familjeliv enligt Europakonventionen. Sammantaget får XXs situation mot denna bakgrund också anses synnerligen ömmande i utlänningslagens mening. XX bör således beviljas uppehållstillstånd i Sverige med stöd av 5 kap. 6 § UtlL. Upphållstillståndet ska vara permanent.⁸⁸

Under 2020 kom det en dom från Högsta domstolen där en utvisning verkställdes, då intresset av utvisningen vägde tyngre än barnets bästa:

UTVISNINGSMÅL 1

XX lever tillsammans med sina två små barn och deras mamma. Han deltar i den dagliga omvårdnaden av barnen. Utgångspunkten för bedömningen måste vara att hans barn har behov av en nära kontakt med sin pappa och att hänsynen till barnens bästa talar för att XX inte ska utlämnas till Serbien. Mot barnens intresse ska emellertid ställas intresset av att dels kunna verkställa det fängelsestraff som XX har dömts till, dels fullgöra det åtagande som Sverige har gjort i förhållande till Serbien. Vidare måste beaktas att barnen kan stanna med sin mamma i sin hemmiljö och att barnen skiljs från pappan endast för en begränsad tid. Det finns också anledning att anta att kontakten mellan barnen och deras pappa kan upprätthållas i någon form, även om han utlämnas. **Mot denna bakgrund väger de motstående intressena tyngre än barnens intresse i detta fall. En utlämning är därför inte oförenlig med artikel 3 i Barnkonventionen. De åtaganden som följer av artikel 9 i konventionen leder inte heller**

⁸⁸ Migrationsdomstolen i Göteborg, mål nr. UM 3183-20

till att utlämningen är oförenlig med Barnkonventionen. Artikel 12 i konventionen aktualiseras inte i detta ärende.⁸⁹

UTVISNINGSMÅL 2

Mot detta ska vägas att XX har barn i landet vilket innebär att hans anknytning till Sverige får anses starkare. Däremot har YY interimistiskt förordnats ensam vårdnad om barnen och Familjerätten har på grund av rådande situation inte bedömt att det finns skäl att förordna om något umgänge, vilket innebär att anknytningen till barnen för närvarande är förhållandevis svag. I övrigt har det inte framkommit att XX har någon annan anknytning till Sverige som utgör tillräckligt starka skäl mot utvisning. Vidare har Migrationsdomstolen beslutat att utvisa XX ur landet och av yttrande från Migrationsverket framgår att det inte föreligger hinder mot utvisning. Vid en sammantagen bedömning finns det därför skäl att utvisa XX.⁹⁰

4.3 Vårdnadsmål

I majoriteten av de granskade vårdnad, boende och umgängesmålen från tingsrätten gör tingsrätten en grundlig genomgång av artikel 3 och barnets bästa i barnkonventionen samt andra relevanta artiklar såsom barns behov av omvårdnad och skydd samt barns rätt till sina båda föräldrar. Dessvärre motiveras inte avgörandet med någon hänvisning till barnkonventionen och den rättsliga regleringen appliceras överhuvudtaget inte vilket gör att genomgången av den rättsliga regleringen blir verkningslös.⁹¹

Exempel på formuleringar:

Gemensam vårdnad får för den skull inte beslutas schablonmässigt. Tingsrätten ska i detta fall pröva om en sådan vårdnadsform är bäst för just XX.⁹²

Samtidigt är det av vikt för tingsrätten att följa Barnkonventionen och se till XXs bästa.⁹³

⁸⁹ Högsta domstolen beslut, mål nr. Ö 1020-20

⁹⁰ Göteborgs tingsrätt, mål nr. B 3543-20

⁹¹ Se Hovrätten för nedre Norrland, mål nr T 896-19, Göteborgs tingsrätt, mål nr. T 2159-19, Solna tingsrätt, mål nr. T 6545-19, Göteborgs tingsrätt, mål nr. T 12664-19, Växjö tingsrätt, mål nr. T 3752-19, Skaraborgs tingsrätt, mål nr. T 2403-19, Växjö tingsrätt, mål nr. T 1335-18, Skaraborgs tingsrätt, mål nr. T 3977-19, Västmanlands tingsrätt, mål nr. T 951-19, Växjö tingsrätt, mål nr. T 1270-19 och mål nr. T 9873-20

⁹² Göteborgs tingsrätt, mål nr. T2159-19, mål nr. 12664-19

⁹³ Växjö tingsrätt, mål nr. T1335-18

Det är barnets bästa som ska vara avgörande vid bedömningen av frågor om vårdnad, boende och umgänge. Vid domstolens avgörande av dessa frågor ska fästas särskilt avseende dels vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna, dels vid risken för att barnet far illa i olika hänseenden. Barnet har även rätt att komma till tals och beroende på barnets ålder och mognad ska hänsyn tas till barnets vilja.⁹⁴

4.4 Förlängning av hyresavtal och vräkning

Förutom vårdnad, boende och umgänges mål är majoriteten av målen där barnkonventionen åberopas i allmän domstol mål som handlar om att hyresvärderna inte förlänger klagandes hyresavtal vilket resulterar i en vräkning. Det som är gemensamt för samtliga granskade mål om vräkning är att hyresvärdens intresse väger tyngre än barnets bästa och barnets intresse av att inte vräkas och lämna sitt hem. Domstolen menar också att vräkningen står i proportion till den försummelse som hyresgästen har gjort sig skyldig till såsom att inte betala hyran i tid eller otillåten andrahandsuthyrning. Detta är ett område som är väldigt omdiskuterat mot bakgrund av att jordabalken som reglerar detta, till skillnad från socialtjänstlagen och LSS saknar en bestämmelse om barnets bästa i lagtexten, och konsekvensen av det att är att avgörandet får enorma konsekvenser för det aktuella barnet.

MÅL 1

Vid prövningen av frågan om hyresavtalet skäligen inte bör förlängas ska dock hänsyn även tas till vad XX har anfört om hur hennes barn skulle drabbas om hon förlorade sin bostad. Relevanta bestämmelser i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) ska därvid beaktas. Den som inte äger utan hyr sin bostad saknar det starka skydd som äganderätten till en bostad ger. En hyresgäst kan därför bli tvungen att flytta när hyresavtalet löper ut eller hyresrätten förverkas utan att detta står i strid med artikel 8 i Europakonventionen om den enskildes rätt till respekt för sitt hem (se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeiskpraxis, JUNO, version 5, s. 427). Enligt artikel 3 i Barnkonventionen ska barnets bästa alltid komma i första hand vid åtgärder som rör barn. Konventionen medger dock att en intresseavvägning görs vid sådana åtgärder (se NJA 2013 s. 1241). I fall då en hyresgäst gjort sig skyldig till ett allvarligt åsidosättande av sina förpliktelser som hyresgäst, har i praxis hänsynen till barnets

54

⁹⁴ Göteborgs tingsrätt, mål nr. T7645-19

bästa inte getts en avgörande betydelse vid intresseavvägningen (se bland annat RH 2014:45 samt Svea hovrätts beslut den 7 december 2015 i mål nr ÖH4843-15 och den 7 november 2017 i mål nr ÖH 7147-17).

Det förhållandet att Barnkonventionen sedan den 1 januari 2020 gäller som lag i Sverige ger enligt hovrätten inte anledning att frångå denna praxis (se Svea hovrätts beslut den 3 juli 2020 i mål nr ÖH4779-20). Enligt hovrätten är de betalningsförsummelser som XX gjort sig skyldig till, och som hyresvärden åberopade i hyresnämnden, även med beaktande av hennes rätt till respekt för sitt hem samt barnens bästa så allvarliga att det finns tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra. Hovrätten bedömer alltså att hyresavtalets upphörande står i rimlig proportion till det åsidosättande som XX gjort sig skyldig till. Sammantaget innebär hovrättens bedömningar att hyresavtalet skäligen inte bör förlängas. Överklagandet ska därför avslås. Även vid bedömningen av uppskovsfrågan ska barnens bästa beaktas. I det aktuella fallet finns en omfattande hyresskuld och risken för att skulden ökar under uppskovs-tiden framstår som betydande. Mot denna bakgrund ska uppskovsyrkandet, också med beaktande av barnens bästa, avslås.⁹⁵

MÅL 2

Enligt hovrätten är de betalningsförsummelser som XX har gjort sig skyldig till så allvarliga att det även med beaktande av hennes rätt till respekt för sitt hem samt barnens bästa finns tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra. Hovrätten bedömer alltså att hyresavtalets upphörande står i rimlig proportion till det åsidosättande som XX gjort sig skyldig till. Sammantaget innebär hovrättens bedömningar att hyresavtalet skäligen inte bör förlängas.

Även vid bedömningen av uppskovsfrågan ska barnens bästa beaktas. I det aktuella fallet finns en mycket stor hyresskuld och risken för att skulden ökar under uppskovstiden framstår som betydande. Mot denna bakgrund ska uppskovsyrkandet, också med beaktande av barnens bästa, avslås.⁹⁶

MÅL 3

Enligt hovrätten är de betalningsförsummelser som XX har gjort sig skyldig till så allvarliga att det även med beaktande av hennes rätt till respekt för sitt hem samt barnens bästa finns tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra. Hovrätten bedömer alltså att hyresavtalets upphörande står i rimlig proportion till det åsidosättande som XX gjort sig skyldig till. Sammantaget

⁹⁵ Svea hovrätt, mål nr. ÖH 8076-20

⁹⁶ Svea hovrätt, mål nr. ÖH 7961-20

innebär hovrättens bedömningar att hyresavtalet skäligen inte bör förlängas. Överklagandet ska därför avslås. **Även vid bedömningen av uppskovsfrågan ska barnens bästa beaktas. I det aktuella fallet finns en omfattande hyresskuld och risken för att skulden ökar under uppskovstiden framstår som betydande. Mot denna bakgrund ska uppskovsyrkandet, också med beaktande av barnens bästa, avslås.**⁹⁷

MÅL 4

Enligt hovrättens mening finns det tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra även med beaktande av XXs rätt till respekt för sitt hem och barnets bästa. Hovrätten bedömer alltså att hyresavtalets upphörande står i rimlig proportion till det åsidosättande som XX gjort sig skyldig till.⁹⁸

MÅL 5

När det gäller XXs påstående om att YY och deras barn har ett skyddsvärt behov av att få bo kvar i lägenheten enligt. Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter (Barnkonventionen) och Europeiska konventionen d. 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), som båda gäller som lag i Sverige, gör hovrätten följande bedömning.

Den som inte äger utan hyr sin bostad saknar det starka skydd som äganderätten till en bostad ger. En hyresgäst kan därför bli tvungen att flytta när kontraktet löper ut eller förverkas utan att detta står i strid med Europakonventionen (se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, JUNO, version 5, s. 427). Enligt Barnkonventionen ska barnets bästa alltid komma i främsta rummet vid åtgärder som rör barn. Konventionen medger dock att en intresseavvägning görs vid sådana åtgärder. Vid en prövning enligt 12 kap. 46 § första stycket 10 jordabalken kan Europakonventionens och Barnkonventionens bestämmelser beaktas inom ramen för den skälighetsbedömning som ska göras. I det nu aktuella fallet har XX en permanentbostad om 109 kvadratmeter som ligger i närheten av prövningslägenheten och där det finns möjlighet för barnen att bo. XXs respektive kan också ha möjlighet att få hyresavtalet för prövningslägenheten förlängt för egen del med stöd av 12 kap. 47 § andra stycket jordabalken (se nedan) Vid dessa förhållanden innebär vad XX anfört inte att han ska anses ha ett skyddsvärt behov av att få behålla prövningslägenheten.⁹⁹

MÅL 6

Enligt hovrätten är XXs betalningsförsummelser så allvarliga att det finns tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra, även med beaktande

⁹⁷ Svea hovrätt, mål nr. ÖH 7792-20

⁹⁸ Svea hovrätt, mål nr. ÖH 1324-20

⁹⁹ Svea hovrätt, mål nr. ÖH 10085-19

av hans rätt till respekt för sitt hem samt barnens bästa. Hovrätten bedömer alltså att hyresavtalets upphörande står i rimlig proportion till XXs betalningsförsummelse. Sammantaget innebär hovrättens bedömningar att hyresavtalet skäligen inte bör förlängas. Överklagandet ska därför avslås.

Frågan om barnens bästa gör sig gällande även vid bedömningen av om uppskov med avflyttningen ska medges. Hyresvärden har motsatt sig det uppskov som XX har begärt utan att ange några skäl för det. Med särskild hänsyn till att XX bor tillsammans med tre barn finner hovrätten att han bör ges uppskov med att flytta. Hovrätten bedömer att begärt uppskov är skäligt i detta fall.¹⁰⁰

MÅL 7

Med anledning av vad XX har anfört om att det skulle drabba hans barn hårt om familjen förlorade sin bostad har hovrätten även att beakta relevanta bestämmelser i Europakonventionen och FN:s barnkonvention. Den som inte äger utan hyr sin bostad saknar det starka skydd som äganderätten till en bostad ger. En hyresgäst kan därför bli tvungen att flytta när kontraktet löper ut eller förverkas utan att detta står i strid med artikel 8 i Europakonventionen om den enskildes rätt till respekt för sitt hem (se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeiskpraxis, JUNO, version 5, s. 427).

*Enligt FN:s barnkonvention ska barnets bästa alltid komma i främsta rummet vid åtgärder som rör barn (artikel 3). Konventionen medger dock att en intresseavvägning görs vid sådana åtgärder (se NJA 2013 s. 1241). I fall då en hyresgäst gjort sig skyldig till ett allvarligt åsidosättande av sina förpliktelser som hyresgäst, har i praxis hänsynen till barnets bästa inte getts en avgörande betydelse intresseavvägningen (se bland annat RH 2014:45 samt Svea hovrätts beslut den 7 december 2015 i mål nr ÖH 4843-15 och den 7 november 2017 i mål nr ÖH 7147-17). Det förhållandet att FN:s barnkonvention sedan den 1 januari 2020 gäller som lag i Sverige ger enligt hovrätten inte skäl att frångå denna praxis. **Enligt hovrätten är de betalningsförsummelse som XX gjort sig skyldig till så allvarliga att det finns tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra, även med beaktande av hans respekt för sitt hem och barnens bästa.** Hovrätten bedömer alltså att hyresavtalets upphörande står i rimlig proportion till det åsidosättande som XX gjort sig skyldig till.¹⁰¹*

MÅL 8

Vid prövningen av frågan om hyresavtalet skäligen inte bör förlängas ska dock hänsyn även tas till vad XX har anfört om hur hennes dotter skulle drabbas om hon förlorade sin bostad. Relevanta bestämmelser i den

¹⁰⁰ Svea hovrätt, mål nr. ÖH 699-20

¹⁰¹ Svea hovrätt, mål nr. ÖH 4779-20

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) ska därvid beaktas.

Den som inte äger utan hyr sin bostad saknar det starka skydd som äganderätten till en bostad ger. En hyresgäst kan därför bli tvungen att flytta när hyresavtalet löper ut eller hyresrätten förverkas utan att detta står i strid med artikel 8 i Europakonventionen om den enskildes rätt till respekt för sitt hem (se Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, JUNO, version 5, s. 427). Enligt artikel 3 i Barnkonventionen ska barnets bästa alltid komma i första hand vid åtgärder som rör barn. Konventionen medger dock att en intresseavvägning görs vid sådana åtgärder (se NJA 2013 s. 1241). I fall då en hyresgäst gjort sig skyldig till ett allvarligt åsidosättande av sina förpliktelser som hyresgäst, har i praxis hänsynen till barnets bästa inte getts en avgörande betydelse vid intresseavvägningen (se bland annat RH 2014:45 samt Svea hovrättsbeslut den 7 december 2015 i mål nr ÖH 4843-15 och den 7 november 2017 i mål nr ÖH 7147-17). Det förhållandet att Barnkonventionen sedan den 1 januari 2020 gäller som lag i Sverige ger enligt hovrätten inte anledning att frånga denna praxis (se Svea hovrätts beslut den 3 juli 2020 i mål nr ÖH 4779-20). **Enligt hovrätten är de betalningsförsummelse som XX har gjort sig skyldig till så allvarliga att det även med beaktande av hennes rätt till respekt för sitt hem samt barnets bästa finns tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra.** Hovrätten bedömer alltså att hyresavtalets upphörande står i rimlig proportion till det åsidosättande som XX gjort sig skyldig till. Sammantaget innebär hovrättens bedömningar att hyresavtalet skäligen inte bör förlängas. Överklagandet ska därför avslås.

Även vid bedömningen av uppskavsfrågan ska barnets bästa beaktas. Med hänsyn till att XX har en 12-årig dotter, att någon hyresskuld inte föreligger och att hyrorna i vart fall sedan april 2020 har betalats i tid till hyresvärderna eller deponerats hos länsstyrelsen anser hovrätten det skäligt att bevilja begärt uppskov.¹⁰²

MÅL 9

Med hänsyn till att hyresgästerna har sju barn måste dock även bestämmelserna i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) beaktas. **Även med beaktande av barnets bästa anser hovrätten att det finns tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra.** Hovrätten bedömer alltså att hyresavtalets upphörande står i rimlig proportion till det åsidosättande som hyresgästerna har gjort sig skyldiga till. Överklagandet ska därmed avslås. **Med hänsyn till barnets bästa anser hovrätten att hyresgästerna, trots att störningar alltjämt förekommer, bör ges**

¹⁰² Svea Hovrätt, mål nr. ÖH 10575-20

*ett uppskov med att flytta. Hovrätten anser att tre månaders uppskov är skäligt.*¹⁰³

MÅL 10

*XX tillträdde lägenheten den 1 januari 2018 och hyresvärden sa upp hyresavtalet i mitten av maj 2020. Under denna period betalades cirka hälften av hyrorna för sent och förseningarna fortsatte även efter att XX fått del av rättelseanmaning. Att betala hyran i tid är en av hyresgästens viktigaste förpliktelser. Genom betalningsförsummelserna har XX åsidosatt sina förpliktelser som hyresgäst i så hög grad att hyresavtalet som utgångspunkt bör upphöra även med beaktande av att hyran sedan i maj 2020 har betalats i tid och vad XX anfört om att hans ekonomiska situation har förbättrats. **Det stora antalet hyresförseningar innebär vidare att det finns tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra även med beaktande av reglerna i Barnkonventionen om barnets bästa.** Överklagandet ska därför avslås. Med hänsyn till att XX betalat hyran i tid sedan i maj 2020 och vad han uppgett om att hans två barn bor tillsammans med honom, bör han skäligen ges ett kortare uppskov med att flytta.*¹⁰⁴

MÅL 11

*När det gäller skälighetsbedömningen har XX och YY åberopat barnkonventionen och att de har ett barn som är 17 år gammalt. Vid prövningen av frågan om hyresavtalet skäligen inte bör förlängas ska dock hänsyn även tas till vad XX och YY har anfört om hur deras barn skulle drabbas om hon förlorade sin bostad. Relevanta bestämmelser i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) ska därvid beaktas. Den som inte äger utan hyr sin bostad saknar det starka skydd som äganderätten till en bostad ger. En hyresgäst kan därför bli tvungen att flytta när hyresavtalet löper ut eller hyresrätten förverkas utan att detta står i strid med artikel 8 i Europakonventionen om den enskildes rätt till respekt för sitt hem (se Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, JUNO, version 5, s. 427). Enligt artikel 3 i Barnkonventionen ska barnets bästa alltid komma i första hand vid åtgärder som rör barn. Konventionen medger dock att en intresseavvägning görs vid sådana åtgärder (se NJA 2013 s. 1241). I fall då en hyresgäst gjort sig skyldig till ett allvarligt åsidosättande av sina förpliktelser som hyresgäst, har i praxis hänsynen till barnets bästa inte getts en avgörande betydelse vid intresseavvägningen (se bland annat RH 2014:45 samt Svea hovrätts beslut den 7 december 2015 i mål nr ÖH 4843-15 och den 7 november 2017 i mål nr ÖH 7147-17). Det förhållandet att Barnkonventionen sedan den 1 januari 2020 gäller som lag i Sverige ger enligt*

¹⁰³ Svea hovrätt, mål nr. 13791-19

¹⁰⁴ Svea Hovrätt, mål nr. 13258-20

hovrätten inte anledning att frångå denna praxis (se Svea hovrätts beslut den 3 juli 2020 i mål nr ÖH 4779-20). **Enligt hovrätten är den olovliga andrahandsupplåtelse som XX och YY har gjort sig skyldiga till så allvarlig att det även med beaktande av deras rätt till respekt för sitt hem samt barnens bästa finns tillräckligt starka skäl för att hyresavtalet ska upphöra.** Hovrätten bedömer alltså att hyresavtalets upphörande står i rimlig proportion till det åsidosättande som XX och YY gjort sig skyldiga till. Sammantaget innebär hovrättens bedömningar att hyresavtalet skäligen inte bör förlängas. Överklagandet ska därför avslås. Hovrätten finner inte skäl att besluta om längre uppskov med att flytta än vad hyresvärden har medgett.¹⁰⁵

4.5 Brottmål

MÅL 1 - INGEN HÄNSYN TILL BARNKONVENTIONEN

Målet handlar om en tilltalad som begått ett allvarligt brott med fängelsestraff som påföljd. Den tilltalade har ett barn som är sjuk och som bor hos honom. Domen är intressant på så sätt att det är den enda av de granskade domarna där domstolen uppger att barnkonventionen är svensk lag inte kan tillmätas någon avgörande betydelse. Detta är särskilt intressant mot bakgrund av att det finns ett barn som bor hos den tilltalade på heltid och som har en utvecklingsstörning och är sjuk. Att domstolen inte ens tillmäter barnkonventionen betydelse och principen om barnets bästa är anmärkningsvärt.

XX har även åberopat utredning från socialtjänsten i Skurups kommun rörande den omständigheten att han har en fyraårig son som bor hos honom på heltid och som på grund av utvecklingsstörning och sjukdom skulle bli väldigt drabbad om XX skulle ådömas ett fängelsestraff. XXs försvarare har argumenterat för att denna omständighet bör tillmätas särskild tyngd nu när barnkonventionen utgör svensk lag. Tingsrätten gör i påföljdsfrågan följande bedömning. Att barnkonventionen numera är svensk lag kan i sig inte tillmätas någon avgörande betydelse, då dess artiklar är så allmänt hållna att de knappast kan läggas till grund för långtgående rättsföljder i enskilda fall. Påföljdsfrågan bör därför hanteras på samma sätt som den hade hanterats före årsskiftet, dvs. innan barnkonventionen blev svensk lag. Det innebär att förhållandet att en fängesedom skulle få långtgående följder för XXs son framför allt får beaktas inom ramen för den proportionalitetsbedömning som tingsrätten alltid gör vid påföljdsval och straffmätning.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Svea hovrätt, mål nr. 6087-20

¹⁰⁶ Mål nr. B 2062-19

MÅL 2 - HÄNSYN TAS TILL BARNKONVENTIONEN I PÅFÖLJDSFRÅGAN

Målet handlar om en tilltalad som misshandlat en boendestödjare på det boende där den tilltalade har bott. I påföljdsfrågan tar domstolen hänsyn till bland annat barnkonventionen och uppger följande:

XX förlorade sin plats på boendet på grund av bråket med YY och han har sedan dess i princip varit bostadslös. Han går på gymnasiet och klarar sina studier ganska bra men avsaknaden av boende gör hans tillvaro mycket problematisk. XX var vid gärningstillfället 18 år. Som framgått ovan utgör straffvärdet fängelse fyra månader. Med hänsyn till XXs ålder och även med visst beaktande av de särskilda konsekvenser som gärningen medfört för honom och de omständigheter som berörts ovan anser tingsrätten att straffmättningsvärdet utgör fängelse en månad.

*Misshandel tillhör den kategori av brott där utgångspunkten är att påföljden ska bestämmas till fängelse. Det krävs särskilda skäl för att välja en icke frihetsberövande påföljd. XX uppfyller till väsentlig del kriterierna för samhällstjänst och har samtyckt till att utföra sådan. Enligt tingsrättens uppfattning kan det förhållandet att XX för närvarande saknar bostad i detta fall inte anföras som ett godtagbart skäl som talar emot hans lämplighet för samhällstjänst. XX är ett ensamkommande flyktingbarn och det får anses åligga Sverige såsom mottagande land att sörja för att han har någonstans att bo. **Alla barn har rätt till bostad. XX har visserligen fyllt 19 år den 2 januari 2020 och räknas därmed inte längre som barn, men om Sverige uppfyllt sina åligganden enligt Barnkonventionen skulle för XX ha ordnats en annan bostad sedan han utestängdes från boendet.** Det kan i denna del tilläggas att om lagföringen skett med erforderlig skyndsamhet skulle dom ha kunnat meddelas innan XX hunnit fylla 19 år. Tingsrätten anser i denna del sammanfattningsvis att det föreligger särskilda skäl att välja en icke frihetsberövande påföljd och att påföljden bör bestämmas till skyddstillsyn med samhällstjänst och föreskrift i enlighet med frivårdens förslag.¹⁰⁷*

4.6. Mark-och miljödomstolen

I ett av de få fallen där klaganden också har åberopat barnkonventionen har domstolen bemött det med ” att barnkonventionen blivit lag innebär inte att man på grund av ett barns särskilda behov kan frångå de bestämmelser som plan-och bygglagen innehåller.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Tingsrätten i Gällivare, mål nr. xxx-xx

¹⁰⁸ Vänersborgs tingsrätt, Mark-och miljödomstolen, mål nr. P1980-20

4.7 Slutsatser

Antalet mål från allmän domstol är mycket färre och mål från specialdomstolarna, särskilt mark-och miljödomstolen är ännu färre. Även här har målen kunnat delas in olika måltyper. De mål där barnkonventionen på något sätt nämns och är de mest förekommande är mål om vårdnad, boende och umgänge samt mål om förlängning av hyresavtal. De två målen om styvbarnsadoption illustrerar vad barnkonventionen egentligen handlar om och ska tillföra, även om barnkonvention i just dessa fall inte hade någon roll i avgörandet. Båda fallen är väldigt lika men vid en bedömning av barnets bästa utifrån omständigheterna i det enskilda fallet blev också utfallet olika. Syftet med barnkonventionen förutom att erkänna barn som enskilda individer med egna rättigheter är också att se till just varje barns egna omständigheter som ska ligga till grund för bedömningen. Det innebär att ett barn i ett fall till exempel kan anses ha ömmande skäl och få uppehållstillstånd i Sverige medan ett annat barn har andra omständigheter som inte är tillräckliga för att ses som ömmande och därmed inte får stanna i Sverige. Det är ett vanligt missförstånd att barnkonventionen skulle innebära att alla barn får stanna eller att alla barn får rätt till den skolplacering de önskat. Dessa två mål illustrerar detta på ett bra sätt. Mål från migrationsdomstolen brukar vara föremål för diskussion och ett rättsområde där man har diskuterat barnkonventionens betydelse för barn är just migrationsrätten. Det är dock viktigt att betona att det har funnits förhoppningar att domstolen tar större hänsyn till omständigheterna i det enskilda barnets fall och att det görs en utförlig bedömning där skälen för avgörandet också redovisas. Det handlar inte om att alla barn ska beviljas asyl. Barnkonventionen ger ingen sådan rättighet per definition och det är viktigt att ha det i åtanke. Eftersom det handlar om ett fåtal mål är det svårt att dra några generella slutsatser, mer än att det är positivt att se att principen om barnets bästa tillämpas och faktiskt kan göra skillnad. De två redovisade utvisningsmålen är intressanta på så sätt att domstolen gör en intresseavvägning som de också redogör för och förklarar, vilket är det som önskas i samtliga mål där det på något finns barn med i bilden.

Mål om vårdnad, boende och umgänge är också en måltyp som är omdiskuterad i debatten och föremål för både granskning och diskussion. Inte minst mot bakgrund av att det går att driva processer ända tills barnet fyller 18 år, och för att fokus beklagligt nog har hamnat på föräldrars rätt till sitt barn istället för att utgå ifrån vad som är bäst för barnet och vad barnet själv vill och uttrycker. Gemensamt för de granskade domarna är att barnets röst inte syns i målen trots att det i allra högsta grad handlar om barnet, vem barnet ska bo med, ska barnet bo växelvis eller bara med en förälder och umgänge med den förälder som barnet inte ska bo ihop med. Det är märkligt att detta fokus ligger kvar än idag med tanke på utvecklingen av

barnets rättigheter och synen på barn. Inte heller redovisas bedömningen av barnets bästa utifrån omständigheterna för det aktuella barnet i det enskilda fallet. Trots att det rör sig om ett fåtal fall kan det dock sägas att domstolarna måste bli bättre på att redovisa barnets bästa och barnets egna synpunkter och faktiskt göra en bedömning av barnets bästa.

Den mest intressanta måltypen som i likhet med mål om tvångsvård som sticker ut är mål som handlar om hyresförlängning och vräkning. Jordabalken och hyreslagen som innehåller bestämmelser om vräkning är två av de lagar som saknar uttryckliga skrivningar om barnets bästa och barns rätt att komma till tals. Vad som är unikt för dessa mål är att bifallsfrekvensen är noll vilket är märkligt eftersom att varje situation är unik, så även omständigheterna i det enskilda fallet. Trots det har domstolen i samtliga fall ansett att hyresvärdens intresse väger tyngre än barnets bästa vilket är att inte bli vräkt och lämna sitt hem och sin trygghet. Läser man de granskade domarna får man nästan intrycket att det är omöjligt att något annat intresse såsom barnets bästa kan väga tyngre. Eftersom det inte finns något mål där domstolen har bifallit överklagandet går det inte att jämföra för att se vad det är som faktiskt krävs för att barnets bästa ska väga tyngst i en intresseavvägning. Granskningen visar också att avgörandet nästintill alltid motiveras på samma sätt i varje mål och att hyresvärdens intresse av att hyresavtalet ska upphöra alltid väger tyngst, utan undantag. Utfallet av dessa domar är ytterst beklagligt inte minst mot bakgrund av att det finns en nollvision om att inga barn ska vräkas från sina hem¹⁰⁹. Nollvisionen är inget som domstolen av det som går att utläsa av domarna, tar hänsyn till eller verkar beakta. Om de gör det är det inget som domstolarna redovisar i vart fall. I några av målen beviljas dock klagande uppskov med att flytta och det görs med hänvisning till barnets bästa, vilket är positivt men otillräckligt.

Den sista måltypen i allmän domstol som har granskats och där det finns två fall är brottmål. Det är som är intressant med det första målet är att domstolen inte ens tillmäter barnkonventionen betydelse trots att det finns ett barn som också bor på heltid hos klagande och är sjuk som i allra högsta grad berörs. Att domstolen i en intresseavvägning skulle komma fram till att barnets bästa inte väger tyngst och att det skulle bli samma utgång är fullt möjligt, men det är det faktum att barnkonventionen och det enskilda barnets rättigheter inte ens erkänns som är anmärkningsvärt. Brottsbalken är också en lag som saknar bestämmelser om barnets bästa och barns rätt att komma till tals. Även det andra målet är intressant på så sätt att domstolen tar hänsyn till barnkonventionen och Sveriges åtagande i påföljdsfrågan.

Det finns ett fåtal mål från mark-och miljödomstolen så det är svårt att uttala sig vad gäller dessa mål. Även plan-och bygglagen samt miljöbalken, som är de lagar vars beslut sedan kan hamna i denna specialdomstol, saknar bestämmelser om barnets bästa och barns rätt att komma till tals. Att det nog kan finnas ett behov att införa

¹⁰⁹ År 2008 införde dåvarande regeringen en nollvision för vräkningar av barnfamiljer.

sådana bestämmelser visar motiveringen i det redovisade målet ovan, då en tillämpning av barnkonventionen inte innebär att bortse från plan-och bygglagen utan att se barnets rättigheter, beakta dem och väga dem mot andra intressen i en intresseavvägning.

5. SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE KOMMENTARER

Syftet med kartläggningen har varit att undersöka mål från 2020 där barnkonventionen på något sätt har omnämnts sedan den blev svensk lag 1 januari 2020. Vidare har granskningen tagit sikte på att urskilja ett mönster i motiveringen, granska i vilken omfattning och utsträckning som domstolarna faktiskt tillämpar barnkonventionen och främst barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Kartläggningen har tittat närmare på hur barnets bästa bedömningar ser ut, vilka intresseavvägningar som finns, hur en intresseavvägning motiveras och vilka omständigheter i det enskilda fallet som domstolen väger in i bedömningen.

Det som går att se av genomgången är dels att det går att göra uppdelning utifrån måltyper och se vilka som är de mest förekommande måltyperna, men också att artikel 3, (principen om barnets bästa), är den artikel som har störst genomslag och nästan uteslutande tillämpas. Övriga artiklar har än så länge varken ensamt eller i kombination med grundprinciperna tillämpats eller haft en påverkan på utgången i ett mål. En genomgång av praxis från såväl allmän domstol inklusive specialdomstolarna som förvaltningsdomstol visar att det främst är klaganden i nästan alla fall som själv har åberopat barnkonventionen. Det har också kunnat gå att urskilja standardformuleringar eller återkommande formuleringar i de olika måltyperna vilket är intressant eftersom det ger intrycket av att det sannolikt inte har gjorts en individuell bedömning i varje fall eller en prövning av barnets bästa.

Det går att urskilja ett antal olika måltyper i förvaltningsdomstol vilket kanske inte är så konstigt med tanke på att förvaltningsdomstolen behandlar mer än 500 måltyper. De måltyper som gäller ekonomiskt bistånd, tvångsvård och umgängesbegränsning med stöd av LVU och folkbokföring visar att förvaltningsdomstolarna har en större benägenhet att tillämpa barnkonventionen i de målen, än vid mål som gäller laglighetsprövning och insatser enligt LSS. De mål där den enskilde har fått igenom sitt överklagande har också motiverats med barnets bästa.

Vad som är gemensamt för de flertalet mål som tillhör övriga måltyper är att det är en vuxen person som åberopar barnkonventionen till stöd för det beslut som en myndighet har fattat. I övriga mål där det inte har skett någon intresseavvägning har domstolen avfärdat tillämpningen av barnkonventionen.

En genomgång av praxisen i allmän domstol visar att det går att urskilja några olika måltyper, nämligen, vårdnad, boende och umgänges mål, mål som rör förlängning av hyresavtal och vräkning, migrationsmål och utvisningsmål. Domar som handlar om vräkning och vårdnad, boende och umgänge har oftast standardmotiveringar i sina avgöranden medan domstolen i de andra måltyperna i större utsträckning gör mer individuella bedömningar. Domstolens redogörelse för den rättsliga regleringen i vårdnad, boende och umgänges mål påminner dock om domstolens sätt att resonera i LVU-målen, nämligen att de gör en bred genomgång av den rättsliga regleringen där barnkonventionen och barnets bästa redogörs för. Skillnaden är dock att domstolen i vårdnad, boende och umgänges målen inte motiverar eller hänvisar till barnkonventionen och barnets bästa när de gör en bedömning av utgången i målet. Domstolen har en större benägenhet att tillämpa principen om barnets bästa i migration, utvisning och vräkningsmål till skillnad från mål om vårdnad, boende och umgänge. Medan barnets bästa får en innebörd och kan väga tyngst i mål om uppehållstillstånd och utvisning, blir utgången densamma i samtliga mål om hyresförlängning och principen om barnets bästa har än så länge inte vägt tyngst.

5.1 Mål där barnets bästa vägt tyngst i en intresseavvägning och barnkonventionen fått företräde

Genomgång av praxis från 2020 visar att det finns mål där barnkonventionen beaktats och fått en avgörande betydelse för utgången, särskilt barnets bästa i en intresseavvägning. Här handlar det om mål om ekonomiskt bistånd, uppehållstillstånd på grund av ömmande omständigheter, upphörande av vård enligt LVU, utvisning av en förälder och vid utmätning. Barnkonventionen har haft en betydelse på utgången på så sätt att klagande har fått bifall med hänvisning till att det överklagade beslutet inte är förenligt med barnets bästa. Den mest intressanta observationen är dock att domstolen i alla dessa fall har gjort en intresseavvägning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och inte stannat vid standardformuleringar om barnets bästa och barnkonventionen. Bedömningen i dessa mål illustrerar hur en avvägning kan göras och det faktum att det i alla mål ska göras en avvägning. Oberoende av utgången i varje mål, om barnets bästa får avgörande betydelse eller inte, eller om klagande får rätt, så ska dessa mål inte vara undantaget utan alla mål ska innehålla en bedömning där domstolen gör en avvägning mellan olika intressen. Fundamentet i juridiken och rättsväsendet är just också de två vågskålarna som vägs mot varandra och där ett intresse väger tyngst. I dessa mål förklarar domstolen också varför ett visst intresse får företräde. Syftet med att visa på dessa domar är just goda exempel på att en intresseavvägning som ska göras också faktiskt har gjorts. Slutligen ska det betonas att det är olyckligt när domar där klagande får bifall används som slagträ i den politiska debatten på ett

felaktigt sätt. Som exempel kan nämnas det efterföljande utspelet i debatten i samband med migrationsöverdomstolens avgörande i december kom där ett 14-årigt barn beviljades uppehållstillstånd utifrån barnets bästa. Det kan inte nog betonas att barnkonventionen inte innebär att barnets bästa alltid kommer väga tyngst, att barnets bästa är synonymt med det klaganden åberopar och anför eller ett positivt utfall. Tvärtom, handlar tillämpningen av barnkonventionen att synliggöra barn, deras rättigheter och en påminnelse och ett förtydligande om att finns det barn med i bilden som kan påverkas direkt eller indirekt ska barnets rättigheter också beaktas och hänsyn ska tas till det enskilda barnet. Det handlar till exempel inte om att en tilltalad slipper fängelsestraff för att den tilltalade har ett barn.

5.2 Mål från förvaltningsdomstol

LAGLIGHETSPRÖVNING AV BESLUT ENLIGT SKOLLAGEN ELLER KOMMUNALLAGEN

I mål som rör laglighetsprövning framgår att förvaltningsdomstolarna i nästan samtliga fall har avslagit överklagandet men också att domstolen utgår ifrån en standardskrivning i nästintill alla mål där barnkonventionen åberopats. Detta är kanske inte helt överraskande med tanke på att domstolens prövningsram i laglighetsprövningar är begränsad till att enbart pröva om beslutet strider mot en lag eller annan författning. Domstolen motiverar åberopande av barnkonventionen som lämplighetsskäl vilket gör att domstolen är förhindrad att ta hänsyn till barnkonventionen. Huruvida det verkligen är att betrakta som lämplighetsskäl är en annan fråga som domstolen borde resonera vidare kring, utveckla och förklara.

Med den bedömningen kommer barnkonventionen sannolikt inte att tillämpas i laglighetsmål när domstolen avgör ett sådant mål, då prövningsramen är begränsad till att domstolen enbart ska avgöra om det överklagade beslutet strider mot lag eller annan författning och i sådant fall upphäva det och återförvisa det för ny handläggning. Det som gör det svårare att tillämpa barnkonventionen i dessa fall är att det är klaganden som överklagar ett beslut som ska visa och presentera argument för att det överklagade beslutet strider mot barnkonventionen. Det är inte det enklaste för en vanlig lekman utan särskild juridisk kunskap att kunna visa hur och på vilket sätt beslutet strider mot barnkonventionen. Domstolen uppger också i några mål att det faktum att en barnkonsekvensanalys inte har gjorts eller att den är bristfällig inte utgör grund för att upphäva det överklagade beslutet.

EKONOMISKT BISTÅND OCH FOLKBOKFÖRING

Avseende mål som rör ekonomiskt bistånd och folkbokföring kan man dra slutsatsen att domstolen i några fall har bifallit överklaganden med hänsyn till barnets bästa och

prövningen av barnets bästa görs i större utsträckning än i andra måltyper. Även bifallsfrekvensen är högre i dessa mål jämfört med mål där laglighetsprövningar görs och andra måltyper. I dessa avgöranden har domstolen också gjort en barnkonsekvensanalys och utifrån en prövning av barnets bästa motiverat varför ett visst utfall är i barnets bästa eller inte. Avseende mål om folkbokföring gör domstolen i samtliga fall en intresseavvägning där det intresset som väger tyngst får företräde. I fråga om mål om ekonomiskt bistånd handlar målen oftast om försörjningsstöd. Där skulle det vara önskvärt om domstolarna i större utsträckning och utförligare redovisar på vilket sätt avgörandet påverkar barnet och vilken hänsyn som har tagits till barnet. Till exempel kan ett avslag på en ansökan om försörjningsstöd för hyra få oerhörda konsekvenser för det enskilda barnet som kan vräkas, eller att vårdnadshavaren använt försörjningsstöd till något annat vilket drabbar barnet som kanske inte kan gå på en fritidsaktivitet.

INSATSER ENLIGT LSS OCH RÄTTIGHETER FÖR BARN OCH UNGA MED FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR

Trots att LSS innehåller särskilda bestämmelser om barnets bästa och barns rätt att komma till tals och att få information, (se 6a § och 8 § 2 st som alltså motsvarar artikel 3.1 och 12), tillämpas de inte alls i mål om LSS som rör barn. Om de gör det är det snarare undantag än huvudregel. Det är svårt att uttala sig om i vilken utsträckning dessa bestämmelser tillämpas och beaktas i besluten som senare ligger till grund för ett överklaganden, men om de gör det har de under 2020 inte återgetts i domstol. Detta kan jämföras med mål om tvångsvård där barnets bästa är i centrum och utgångspunkten för domstolens avgörande och i bedömningen. Syftet med bestämmelserna om barnets bästa och barns rätt att komma till tals är att så fort det handlar om ett barn ska dessa bestämmelser tillämpas. Det är oklart varför domstolarna inte gör det mot bakgrund av att barn och unga med funktionsnedsättningar är en grupp med särskilda behov, extra utsatta och har också svårare att få sina rättigheter tillgodosedda. I dessa mål behöver domstolarna vara särskilt uppmärksamma på tillämpningen av barns rätt till delaktighet och principen om barnets bästa.

TVÅNGSVÅRD OCH LVU

Mål som handlar om tvångsvård enligt LVU sticker ut i granskningen och är unika på så sätt att det är den enda måltypen där barnets bästa ska vara avgörande, vilket framgår av bestämmelsen om barnets bästa i LVU. Bestämmelsen är på så sätt mer långtgående än artikel 3 i barnkonventionen som uppger *i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa*. Det är alltså inte fråga om en intresseavvägning.

Eftersom tvångsåtgärder såsom omhändertagande, placering i familjehem och umgängesbegränsningar är långtgående åtgärder som utgör ett allvarligt intrång i barnets liv och i barnets familje-och privatliv, är det viktigt att domstolen i avgörandet, framför allt när det går emot barnets önskan, förklarar utförligt varför domstolen gör en viss bedömning och på vilket sätt det anses vara i barnets bästa. Domstolen borde skriva domen till barnet vilket innebär att skriva avgörandet på ett sådant sätt att barnet själv kan läsa domen och förstå vad det är domstolen menar. Domstolen bör förklara att LVU utgår ifrån barnets bästa och även förklara varför barnets vilja inte kan få avgörande betydelse i de fall det inte går att tillgodose barnets önskan. Till exempel upphörande av vård eller umgänge med en förälder där domstolen anser att det finns ett fortsatt behov av vård och umgängesbegränsning. Den mediala rapporteringen med barns röster, dels 17-åriga Sofies fall¹¹⁰ men också nu senast unga barns röster på SiS-hemmen¹¹¹ visar att arbetet med att främja, stärka och respektera tvångsvårdade barns rättigheter måste växlas upp rejält. Målen från domstolarna visar dock att domstolen inte avviker från principen om barnets bästa även när barnet uttrycker att barnet vill hem eller att barnet uttrycker en önskan om att vården ska upphöra, domstolen bedömer att det är barnets bästa att vården ska fortsätta och att barnet fortsatt ska vara familjehemsplacerat.

Praxis som berör tvångsvård enligt LVU visar också att domstolen har mer utförliga och grundliga resonemang kring barnets bästa i jämförelse med andra måltyper. Det som är unikt för dessa fall är också att beroende på barnets ålder, redovisar domstolen i vissa fall också barns åsikter och inställning vilket innebär att barns rätt att komma till tals tillämpats och ibland också får en avgörande betydelse. Som exempel kan nämnas ett barn som inte ville träffa sin vårdnadshavare och uttryckte att det räckte med att skicka vykort, vilket domstolen respekterade.

ÖVRIGA MÅL

Övriga mål som är av varierad typ visar att det är en vuxen person eller föräldrar/vårdnadshavare som åberopar barnkonventionen till stöd för sitt överklagande även om det överklagade beslutet inte direkt berör barnet. Snarare är det beslut som direkt tar sikte på den vuxne och som kanske inte alltid är i barnets bästa. Som exempel kan nämnas en vårdnadshavare som fått sitt körkort indraget åberopar barnkonventionen med hänvisning till att vederbörande inte kan köra sitt barn till skolan vilket drabbar barnet och att vårdnadshavaren således heller inte kan utöva vården om barnet. Ett annat exempel är en vårdnadshavare som ansökt om vara körkortshandledare men som fått avslag på ansökan med hänvisning till lämplighet och där klagande åberopar principen om barnets bästa. Ytterligare ett exempel är besöksförbud på en skola för morföräldrar, där vårdnadshavarna till barnet har uppgett för skolan att morföräldrarna inte får hämta barnen medan

¹¹⁰ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tvangsvardade-sofie-13-fick-inte-prata-med-barnombudet>

¹¹¹ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/overgrepp-och-krankningar-pa-statliga-ungdomshemmet-bjorkbacken>

morföräldrarna i domstolen hävdar att besöksförbud gentemot dem inte är i barnets bästa då barnen har ett behov av att träffa sina morföräldrar. Utöver det kan nämnas begränsad tillgång till telefon i häktet, anstaltsplacering, anstånd att betala in skatt och uppskjuten villkorlig frigivning. I dessa mål gör domstolen oftast också intresseavvägningar där andra intressen såsom allmänhetens intresse av trafiksäkerhet och upprätthållande av lag och ordning redovisas och väger tyngst. Dessa mål är särskilt intressanta eftersom det finns en kreativitet och en idérikedom som saknas i de andra målen på så sätt att klagande prövar att åberopa barnkonventionen trots att det inte är givet att det är det enskilda barnets rätt det handlar om utan snarare klagandes rätt.

RESONEMANG KRING OCH BARNKONVENTIONEN OCH PRÖVNINGEN AV BARNETS BÄSTA

Ett urval av domar från granskningen har redovisats för att illustrera olika bedömningar och hur en bedömning kan se ut, exempel på en bättre och sämre gjord bedömning och hur domstolar har valt att resonera kring barnkonventionen.

Vad gäller resonemanget kring barnkonventionen visar utdrag ur ett antal granskade domar att det finns ett brett spektrum när det kommer till resonemangen. Domstolar gör olika mycket bedömningar, i olika stor utsträckning och omfattning, och det varierar hur utförligt ett resonemang görs, allt ifrån ett konstaterande till en förklaring. Som exempel kan nämnas, konstaterande av barnkonventionen, att barnkonventionen inte förändrar tillämpningen i målet, att det saknas stöd för att beslutet strider mot barnkonventionen och att ett beslut inte är olagligt för att kommunen inte skrivit ut att bedömning gjorts. Vidare framgår formuleringar såsom att förvaltningsrätten har i sin handläggning beaktat de rättigheter som tillkommer barn enligt nämnda lag, denna bedömning är enligt förvaltningsrättens mening förenlig med barnkonventionen och enligt förvaltningsrättens mening strider beslutet inte mot barnkonventionen.

När det kommer till principen om barnets bästa och prövningen i varje enskilt mål är slutsatsen den samma. Det finns ett brett spektrum vad gäller tillämpningen av principen om barnets bästa som är utförligt redovisat och har genomförts i olika stor utsträckning och utförlig omfattning. Som exempel kan nämnas konstaterande att, barnets bästa är direkt tillämpligt, att barnets situation och behov ska ges särskild vikt vid en sådan bedömning, kommunen säger att de har beaktat barnets bästa inom ramen för beslutet och det inte har visats att kommunen har brutit mot barnkonventionen. Ytterligare exempel är, att det överklagade beslutet inte kan upphävas på den grunden att barnkonsekvensanalysen inte skulle vara korrekt gjord och en barnkonsekvensanalys har gjorts. Fler exempel som kan anges är att

nämnden i sitt beslut har beaktat hur klagandens son påverkas av beslutet, förvaltningsrätten instämmer i nämndens bedömning i denna del och anser inte att beslutet har en så negativ verkan på sonen att det skulle strida mot principen om barnets bästa och barnets bästa, enligt 6 § a LSS, har särskilt beaktats. Slutligen finns även exempel som, att kommunen skulle ha frångått barnet bästa genom taget beslut har inte heller framkommit, en felaktig registrering av ett barns vårdnad är inte förenlig med principen om barnets bästa, vid en samlad bedömning, med utgångspunkt i barnets bästa, förvaltningsrätten har vid denna bedömning beaktat principen om barnets bästa och klagande har anfört att nämnden inte har tagit hänsyn till barnperspektivet i sitt beslut.

Olika intresseavvägningar görs, även de i olika utsträckning och omfattning. Exempel på formuleringar är bland annat att barnets bästa ska i den här bedömningen när olika intressen vägs mot varandra, väga tungt men inte ensamt vara utslagsgivande, i det enskilda fallet kan således andra samhällsintressen väga tyngre, barnets bästa ska inte ensamt vara utslagsgivande, ibland behöva vika för andra intressen och barnets bästa kan stå i konflikt med andra intressen.

Andra intressen är till exempel intresset av en korrekt folkbokföring, syftet med folkbokföring, en avvägning mellan intagnes skäl för att ringa och säkerhetsskäl, brott som klagande gjort sig skyldig till och de risker som bedöms föreligga och där ett besökstillstånd kan vara till skada för barnet samt allmänhetens intresse av trafiksäkerhet.

5.3 Mål från allmän och specialdomstol

Av domarna från allmän domstol framgår att barnets bästa åberopas och att domstolen ofta resonerar kring barnets bästa och att det i majoriteten av de granskade fallen får en betydelse i utfallet.

ADOPTIONSMÅL OCH MÅL FRÅN SPECIALDOMSTOLARNA (MIGRATIONSDOMSTOLARNA OCH MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN)

Adoptionsmålen från högsta domstolen är intressanta på så sätt att de är bra exempel på att det är omständigheterna i det enskilda fallet som ligger till grund för avgörandet. Syftet med tillämpningen av barnkonventionen och att lyfta barns rättigheter är just detta, nämligen att barnets bästa inte är samma i två fall.

Specialdomstolarna är Migrations- och Migrationsöverdomstolen och mark-och miljödomstolen. Samtliga överklagade beslut i migrationsdomstolen med undantag för några enstaka har bifallits där hänsyn också har tagits till barnets bästa, barnets

rätt till sin förälder och särskilt ömmande omständigheter. En viss försiktighet måste beaktas vid granskningen av dessa domar eftersom en del av dessa är nämndemannadomar vilket innebär att nämndemännen är eniga om utgången men inte domaren, som är den juridiskt kunniga och förklarar sig vara skiljaktig. I dessa fall handlar det om att domaren inte anser att kravet på att visa till exempel att det föreligger hot i hemlandet är uppfyllt. Dock är det positivt att domstolarna tillämpar principen om barnets bästa utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och att barn kan ha egna skäl och inte alltid ses som en enhet med sina vårdnadshavare. Målen från Mark- och miljödomstolen är så få att det är svårt att uttala sig om dessa mer än att säga att i avsaknad av bestämmelser om principen om barnets bästa och barns rätt att komma till tals i miljöbalken och plan-och bygglagen är det särskilt viktigt att domstolen då tillämpar artikel 3.1 och artikel 12 i barnkonventionen.

UTVISNING-OCH BROTTMÅL

De utvisnings- och brottmål som har granskats inom ramen för den här kartläggningen är intressanta bland annat för att målen illustrerar olika utgångar beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Avseende brottmålen är avgörandena också intressanta på grund av att brottsbalken saknar bestämmelser om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. De två redovisade brottmålen visar hur olika bedömningar olika domstolar kan göra, inte bara enbart på grund av omständigheterna i det enskilda fallet men också av andra orsaker. I det första fallet beaktas inte barnkonventionen i påföljdsfrågan trots att den tilltalade har ett barn och således påverkas av den vuxnes agerande men också av avgörandet. Domen illustrerar ett bra exempel på hur bedömningen av om barnkonventionen är tillämplig eller inte i det aktuella målet inte bör göras. Så fort ett avgörande påverkar ett barn ska barnets bästa beaktas och hänsyn ska tas till det enskilda barnet. Som tidigare har nämnts innebär det inte automatiskt att det kommer bli en annan utgång, men då har domstolen själv också tänkt till i sitt avgörande och vägt alla relevanta intressen mot varandra.

I det andra avgörandet tar domstolen hänsyn till barnkonventionen i påföljdsfrågan på ett unikt sätt genom att skriva att *”om Sverige uppfyllt sina åligganden enligt Barnkonventionen skulle för den tilltalade ha ordnats en annan bostad sedan han utestängdes från boendet.”*¹¹² Här har domstolen inte bara tagit hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet men också det faktum att staten har underlåtit att uppfylla den tilltalades, som då var under 18 år, rättighet.

Eftersom brottsbalken inte har några särskilda bestämmelser är det särskilt viktigt och angeläget att domstolen själva tar initiativ till att tillämpa principen om barnets bästa och barns rätt att komma till tals för att det inte ska bli en snedvridning jämfört med de mål som prövas enligt lagar som har dessa bestämmelser inskrivna. Risker

¹¹² Tingsrätten i Gällivare, mål nr. xxx-xx

finns annars att barn kan komma att diskrimineras och inte får sina rättigheter tillgodosedda beroende på om motsvarigheten till artikel 3.1 och 12 finns inskriven i den aktuella lagen eller inte.

Avseende utvisningsmålen kan dessa mål jämföras med vräkningsmålen på så sätt att konsekvenser av en utvisning av en förälder på grund av begånget brott drabbar det enskilda barnet på grund av den vuxnes agerande. En utvisning kan då få långtgående konsekvenser för det enskilda barnet då det kan utgöra ett ingrepp i barnet rätt till privat-och familjeliv. De redovisade målen i granskningen är bra exempel på avvägningar mellan olika intressen och där omständigheterna i det enskilda fallet är av avgörande betydelse för vilket intresse som ska väga tyngst. I det första målet tar domstolen hänsyn till att barnen kunde bo med sin mamma i sin hemmiljö och att barnen enbart skiljdes från pappan endast för en begränsad tid och därmed fick intresset av utvisningen väga tyngst. I det andra målet tar domstolen hänsyn till att den andra föräldern har ensam vårdnad om barnen och att det heller inte är aktuellt med umgänge och således väger intresset av utvisningen tyngst inte minst eftersom att anknytning till barnen också anses vara svag.

VÅRDNAD, BOENDE OCH UMGÄNGESMÅL

Granskade domar visar att domstolen är medveten om barnkonventionen, barnets bästa och barns rätt till skydd och sina föräldrar. Vidare gör domstolen en grundlig redogörelse för dessa bestämmelser men eftersom de senare inte beaktas i bedömningen resulterar det i att genomgången av dessa blir verkningslösa och urholkade. Om barnkonventionen inte tillämpas och motiveras i avgörandet spelar det ingen roll att domstolen är medvetna om barnkonventionen, tillämpliga artiklar och att de redogörs för i den rättsliga regleringen. Artiklarna i barnkonventionen får ett innehåll, en innebörd och verklig betydelse när de faktiskt tillämpas. Det är först då barns rättigheter blir levande och realiserats. Att enbart skriva vad principen om barnets bästa innebär och barns rätt till familjeliv men att inte tillämpa dessa och inte sätta dem i en kontext leder bara till överflödigt information i ett mål som inte fyller något syfte. Barnkonventionen, barnets bästa och eventuellt barnets rätt att komma till tals blir därmed urholkat och verkningslöst när bestämmelsernas innebörd inte ges en verklig betydelse och mening och domstolen väljer att ignorera dem i bedömningen. Utifrån det vi vet om barns rätt till delaktighet och barnets bästa tillgodoses och respekteras inte barns rättigheter eftersom det finns en risk att varken socialtjänsten eller domstolen beaktar barnkonventionen.

Det är allmänt känt att barn inte får komma till tals i vårdnad, boende och umgängestvister och att deras åsikter inte alltid blir respekterade om de ens får komma till tals. Domarna från tingsrätten bekräftar också att principen om barnets bästa inte tillämpas utifrån det enskilda barnets specifika omständigheter. Detta blir

också väldigt märkligt då barnets liv vänds upp och ner i samband med en vårdnad, boende och umgängestvist och barnet som är den vars liv påverkas mest av förändringen är också den som får minst att säga till om, och barnets åsikter om de hörs tas det också minst hänsyn till. Samhället och staten kan till exempel inte tvinga en förälder som inte har vårdnaden om barnet eller en frånvarande förälder till att utöva umgänge med ett barn som önskar det. Ett barn kan inte göra en ansökan till nämnden i sin hemkommun och processa i domstol att ålägga och tvinga en förälder till umgänge. Men när det kommer till föräldrarnas umgänge med ett barn tillfrågas inte ens det enskilda barnet och om barnet skulle tillfrågas respekteras man det ändå inte. Inte heller tillfrågas barnet om formen av umgänget som borde vara avgörande, då det är barnets rätt till sin förälder som ska stå i centrum, inte tvärtom. I mål om vårdnad, boende och umgänge blir barnet i allra högsta grad påverkad och det borde i dessa mål handla om barnets rätt. Istället läggs tonvikten på vårdnadshavarnas rätt. Domstolarna måste i större utsträckning höra barnets egna åsikter och väga in dem i bedömningen av barnets bästa och framför allt tillämpa principen om barnets bästa i varje enskilt mål.

FÖRLÄNGNING AV HYRESAVTAL OCH VRÄKNING

Slutligen är det ett antal mål från hovrätten som berör förlängning av hyresavtal och vräkning där domstolen hänvisar till barnkonventionen men följer tidigare praxis stenhårt utan undantag. I en intresseavvägning väger hyresvärdens intresse alltid tyngre än barnets bästa och barns rätt till boende och sitt hem. Detta är särskilt oroväckande eftersom det här praktiskt taget är den enda måltypen där man får intrycket av att omständigheterna i det enskilda fallet överhuvudtaget inte beaktas och får heller ingen betydelse i intresseavvägningen eller i avgörandet. I dagsläget är ribban så högt uppsatt att man kan fråga sig om det finns någon omständighet som gör att barnets bästa väger tyngst och vad det i sådant fall skulle vara. Inget fall är sig det andra likt och just av den anledningen är det oroväckande att inget mål under 2020 har bifallits med hänsyn till barnets bästa. Det är angeläget att lagstiftaren ser över detta område eftersom jordabalken och hyreslagen är några av de få lagar som inte innehåller någon särskild bestämmelse om barnets bästa eller barns rätt att komma till tals till skillnad från många andra lagstiftningar.¹¹³ Den nollvision mot vräkning av barnfamiljer som finns uttalad¹¹⁴ blir urholkad och verkningslös om barnet och dess familj inte kan få upprättelse i domstol med hänvisning till barnets bästa. Det är inte i barnets bästa att bli vräkt och det borde vara starka skäl för att hyresvärdens intresse ska väga tyngst med tanke på vilka oerhörda konsekvenser det får för det enskilda barnet. Det ska också noteras att i vräkningsfall handlar det om en vuxen person som har misskött sig, inte betalat hyran i tid, hyrt ut en lägenhet i andra hand utan hyresvärdens godkännande osv, vilket ligger bortom barnets

¹¹³ Jämför socialtjänstlagen, LSS, LVU och utlänningslagen.

¹¹⁴ År 2008 införde dåvarande regeringen en nollvision för vräkningar av barnfamiljer.

kontroll men ändå bestraffas barnet för den vuxnas underlåtenhet och agerande och barnets bästa borde kunna läka detta i vissa fall beroende på omständigheterna.

5.4 Det fortsatta arbetet framåt

Eftersom det bara har gått ett år sedan barnkonventionen blev lag är det svårt att utifrån granskningen av mål från 2020 säga något om den nuvarande och fortsatta rättsutvecklingen eller dra några konkreta slutsatser vad gäller tillämpningen av barnkonventionen. Vad som är tydligt dock efter att ha granskat samtliga mål är att domstolen spelar en viktig och avgörande roll och att rättsväsendet kan göra så mycket mer. Det underlättar för domstolen när ett överklagande kommer in, om den beslutsfattande myndigheten har gjort en barnkonsekvensanalys, tagit hänsyn till barnkonventionen och dokumenterat barnets egna åsikter och önskan om sådana finns och om barnet har hörts.

Förvaltningsdomstolar ska dock se till att målet blir utrett och domstolen ska själva göra en barnkonsekvensanalys utifrån det material som finns redan i handläggningsförfarandet. Om tillräckligt material inte finns får domstolen begära in det antingen från beslutsfattande myndighet eller klagande. Om dessa saknas i akten kan domstolen redan i det inledande förfarandet, när ett överklagande kommer in och ansvarig föredragande/notarie/domare som får målet lottat till sig, förelägga beslutsfattande myndighet att komplettera med underlag. Om beslutsfattande myndighet svarar att någon barnkonsekvensanalys inte har gjorts och att barnet inte har hörts bör domstolen istället be klagande komplettera med det underlag som domstolen bedömer behöva för att kunna göra en barnkonsekvensanalys. Domstolen kan även i det skedet fråga klagande om barnet har kommit till tals och om barnet har några synpunkter och vad dessa synpunkter i sådant fall är. Målen i domstol består av skriftväxling och det är av stor vikt att ansvarig handläggare innan målet bedöms klart för avgörande har inhämtat det underlag som behövs för att kunna göra en barnkonsekvensanalys och för att kunna ta hänsyn till barnets egna åsikter. I allmän domstol föregås avgörandet oftast av muntlig huvudförhandling och även här är det viktigt, då barnet sällan närvarar själv under huvudförhandlingen, att om det saknas en barnkonsekvensanalys eller annat underlag, får domstolen själva göra en sådan och begära in underlag från ansvarig myndighet eller offentligt biträde. I mål som rör vårdnad, boende och umgänge är familjerättssekreterarna och det offentliga biträdet mer lämpade att prata med barn och om det är möjligt är det bättre att de inhämtar barnets synpunkter även om det sker i efterhand och som en del av ett kompletteringsförfarande som domstolen begär. Familjerättssekreterarna ska dock inom ramen för sin utredning göra en prövning av barnets bästa och ge barnet möjlighet att komma till tals. Det är dock viktigt att notera att enbart det faktum att grundbeslutet eller underlaget saknar uppgifter om barn och barnkonsekvensanalyser

inte utgör ett hinder för domstolen att inhämta barnkonsekvensanalyser och underlag och göra en egen barnkonsekvensanalys.

Faktorer som kan påverka tillämpningen av barnkonventionen är omloppstider, dvs. en angiven tid inom vilket domstolen ska ha avgjort målet, den enskilda handläggarens kunskap kring barnkonventionen och tillämpningen av barnkonventionen, ansvarig domares kunskap kring barnkonventionen och benägenhet att tillämpa barnkonventionen.

Domstolsväsendet behöver växla upp arbetet med att tillämpa barnkonventionen men också att få mer kunskap i ämnet om barns rättigheter, barns särskilda behov och barnkonventionen precis som kommuner, myndigheter och regioner som har ingått och ingår i kunskapslyftet som Barnombudsmannen ansvarar för. De granskade målen visar att det finns en medvetenhet om barnkonventionen och dess tillämplighet som behöver utvecklas, såsom att faktiskt redogöra för och förklara vad domstolen gör och varför, som sen också ligger till grund för avgörandet. Domstolen behöver göra en intresseavvägning mellan tillämpliga intressen i det aktuella målet, förklara hur olika intressen vägs mot varandra, beskriva hur just det här barnet berörs av situationen, redovisa hur man inhämtat barnets synpunkter och vad barnet har sagt. De granskade målen visar att det är svårt att följa vad domstolen har kommit fram till, vad domstolen har haft för underlag och hur domstolen har kommit fram till en viss ståndpunkt. Det här handlar alltså om utvecklingsarbete, att gå ett steg längre och faktiskt göra en barnkonsekvensanalys och förklara, hur och vad den säger istället för att bara skriva att barnets bästa har beaktats i handläggningen eller att en barnkonsekvensanalys har gjorts, när så inte verkar vara fallet. Att inte använda sig av standardformuleringar, utan faktiskt förklara hur domstolen har tänkt och gjort då varje fall är unikt och att utveckla resonemang ytterligare.

I andra länder finns det domstolar som enbart hanterar mål som rör barn och vad som är unikt i dessa länder förutom specialdomstolarna är att avgörandena skrivs till barnet. Domaren skriver målet till barnet och formulerar sig på ett sätt så barnet själv kan läsa domen och förstå varför domstolen har resonerat som den har gjort. I mål som rör tvångsvård av barn samt mål om vårdnad, boende och umgänge skulle domstolen kunna skriva enklare och använda sig av ett mer tillgängligt språk så att barnet kan förstå varför till exempel tvångsvård fortsätter mot barnets vilja, varför barnet inte får flytta hem, varför domstolen begränsar umgänget med en förälder och på vilket sätt barnets synpunkter och önskan har beaktats i avgörandet. Vad gäller vårdnad, boende och umgänges mål skulle domstolen kunna förklara varför den ena föräldern tilldelas vårdnad om barnet eller varför det blir gemensam vårdnad, på vilket sätt barnets synpunkter har beaktats, varför barnet ska bo växelvis hos sina föräldrar och varför barnet ska träffa en förälder i form av umgänge och vad som styr det och formen för umgänget. Precis som alla myndigheter, regioner och kommuner har

domstolen också ett kontinuerligt utvecklingsarbete och de olika förslagen som tagits upp ovan är inget som är helt nytt utan det handlar snarare om att utveckla ett arbete som redan görs men också att regeringen tillsätter resurser för att ge domstolarna goda förutsättningar i sitt arbete.